

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Znalosti žáků 2. stupně vybraných ZŠ o právech a povinnostech dětí

Knowledge of pupils at secondary school on a particular elementary schools
about laws and obligations of children

Monika Mládková

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Pedagogika — Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání

2020

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „Znalosti žáků 2. stupně vybraných základních škol o právech a povinnostech dětí“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1.5. 2020

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí práce, paní doktorce PhDr. Jaroslavě Hanušové, Ph.D, za její cenné odborné rady. Dále bych chtěla poděkovat ředitelům a žákům ZŠ Máj v Českých Budějovicích, ZŠ Bohumila Hrabala v Praze a ZŠ T. G. Masaryka Pyšely za spolupráci na výzkumné části této práce. A v neposlední řadě také mé sestře Mgr. Veronice Mládkové za pomoc s grafickou stránkou bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá znalostmi žáků druhého stupně vybraných základních škol o jejich právech a povinnostech v oblasti rodinného práva.

V teoretické části jsou nejprve vysvětleny základní pojmy, které jsou v této práci nejčastěji používány. Následuje historický vývoj vztahu rodiče k dítěti, historický vývoj práv dítěte, a nakonec jsou vysvětleny jednotlivá práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi, rodičovská odpovědnost a vyživovací povinnost.

Výzkumná část vychází z dotazníkového šetření, které proběhlo na třech vybraných základních školách v České republice. Šetření se účastnili žáci osmých a devátých ročníků na základní škole Bohumila Hrabala v Praze, na základní škole T. G. Masaryka Pyšely a na základní škole Máj v Českých Budějovicích. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit znalost (počty správných odpovědí) v oblasti rodinného práva, zjistit postoje žáků k jejich povinnostech v domácím prostředí, zjistit postoje žáků k financím a jejich povědomosti o možnostech pomoci v případě nějakého problému. Tato práce se také zabývá analýzou vztahů žáků k jejich rodičům. Výsledky dotazníkového šetření jsou zpracovány do jednotlivých grafů a tabulek. Zjistila jsem např. že žáci nemají dostatečné znalosti v oblasti vyživovací povinnosti, (názoru u soudu), jen 20 % všech dotazovaných zná nějakou organizaci zabývající se lidskými právy. Rozdíl ve znalostech v oblasti rodinného práva mezi jednotlivými ročníky vybraných základních škol je zcela minimální. Průměrná měsíční výše kapesného je 101–200Kč, která nezávisí na umístění školy. Nejpoužívanější způsob trestání dětí rodiči je zákaz nějaké činnosti.

V závěru práce jsem shrnula výsledky získané z dotazníkového šetření, z těchto výsledků jsem stanovila doporučení pro praxi.

KLÍČOVÁ SLOVA

právo, povinnost, dítě, rodiče, rodina

ABSTRACT

This thesis focuses on the upper elementary school students and the knowledge they have about their rights and duties in the field of family law.

Basic terms mostly used in this thesis are explained in the theoretical part. Following topics are the historical development of the relationship between children and parents and historical development of children's rights. At last, individual rights and duties between parents and children are explained, along with parental responsibilities and maintenance obligations.

The content of the investigation part is based on a questionnaire research which took place on the grounds of three chosen elementary schools in the Czech Republic. The subjects of this research were students of the 8th and 9th grade of the Bohumila Hrabala Elementary School in Prague, the T. G. Masaryka Elementary School in Pyšely and Máj Elementary School in České Budějovice. The objective of this questionnaire based research was to find out the number of correct answers to questions regarding the family law, looking at the students' approach to finances and their knowledge about means of reaching out for help if necessary. The thesis also analyses the relationships students have to their parents. The outcomes of the questionnaire based research are summarized in individual graphs and tables. For instance I discovered, that students had insufficient knowledge about maintenance obligations, view at court, only 20 % of all questioned students can name a human rights organisation. The difference in knowledge of family law between students is minimal. The average amount pocket money is 101–200 CZK, and does not depend on the location of school. Means of punishment used the most by parents is forbidding some kind of activity.

In the conclusion of this thesis I summed up the data gained from the questionnaires and worked out recommendations for use in practice.

KEYWORDS

law, obligation, children, parents, family

Obsah

Úvod	6
1 Práva a povinnosti dětí	7
1.1 Vymezení základních pojmů teoretické části	7
1.2 Historický vývoj vztahu dítěte a rodiče	9
1.3 Historický vývoj práv dítěte	11
1.4 Povinnosti a práva rodičů vůči jejich dětem	17
1.4.1 Rodičovská odpovědnost	20
1.5 Vyživovací povinnost	24
2 Výzkumná část	27
2.1 Cíl a výzkumné otázky:	27
2.2 Dotazník a popis cílové skupiny	28
2.3 Výsledky dotazníkového šetření	29
2.4 Diskuse, komparace dat a doporučení	49
Závěr	61
3 Seznam použitých informačních zdrojů	63

Úvod

Téma bakalářské práce jsem si vybrala čistě ze zvědavosti, abych zjistila, jaké mají děti povědomí v této problematice, případně je přiměla přemýšlet o jejich právech a povinnostech.

Když se narodí dítě, má svá určitá práva. S narůstajícími roky přibývají dítěti i práva. Dospělí samozřejmě vědí, že děti mají svá práva, ale jakou představu mají o svých právech děti? Znájí svá základní práva? Musejí doma pomáhat? Jak velké dostávají kapesné? Liší se výše kapesného v závislosti na umístění školy? Na koho se obracejí v případě nesnáží? Na všechny tyto otázky jsem se zaměřila ve své bakalářské práci. Tato práce se zabývá znalostmi žáků druhého stupně vybraných základních škol o jejich právech a povinnostech ve vztahu k rodičům. Jedná se o práva a povinnosti vyplývající ze stávající zákonné úpravy.

Hlavním cílem této práce je tedy zjistit počet správných odpovědí žáků druhého stupně vybraných základních škol o právech a povinnostech dětí v oblasti rodinného práva. Dalším cílem je zjistit rozdíl ve znalostech v oblasti rodinného práva mezi jednotlivými ročníky vybraných základních škol. Také jsem chtěla zjistit, jestli děvčata pomáhají v domácnosti častěji než chlapci, zdali se liší výše kapesného vzhledem k umístění školy, jaké mají vztahy žáci ke svým rodičům a také komu se nejčastěji svěřují, když mají nějaký problém.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a výzkumnou. V teoretické části bakalářské práce jsou nejprve vysvětleny základní pojmy, historie postavení dítěte ve společnosti, historický vývoj práv dítěte a poté jednotlivá práva a povinnosti ve vztahu dítě a rodič.

Výzkumná část bakalářské práce je založena na dotazníkovém šetření, podle kterého jsou zjištěny vědomosti a postoje žáků osmých a devátých ročníků vybraných základních škol v oblasti rodinného práva. Mezi vybrané základní školy patří základní škola Máj v Českých Budějovicích, základní škola Bohumila Hrabala v Praze a základní škola Tomáše Garygua Masaryka Pyšely. Jednotlivé otázky dotazníkového šetření jsou hodnoceny a graficky znázorněny. Výzkumná část také hodnotí stanovené cíle a výzkumné otázky. Z těchto výsledků jsou stanoveny doporučení pro praxi.

V závěru práce také nalezneme příloženou ukázkou dotazníkového šetření žáka 9. třídy základní školy Pyšely.

1 Práva a povinnosti dětí

Každý člověk má na světě nějaká práva a povinnosti, a to platí i o těch nejmenších. Celá tato kapitola je věnována právům a povinnostem dětí a rodičů. Nejdříve se věnuje vymezení základních pojmů, poté historickému vývoji vztahu dítěte a rodiče, historickému vývoji práv dětí, právům a povinnostem rodičů k dětem a zakončena je tématem vyživovací povinnosti.

1.1 Vymezení základních pojmů teoretické části

K pochopení problematiky práv a povinností dětí je důležité si nejdříve vysvětlit pojmy jako je dítě, dětství, rodina, právo a povinnost. V této kapitole se také budu věnovat historickému vývoji postavení dítěte ve společnosti a historickému vývoji práv dítěte.

Dítě a dětství

Dle Úmluvy o právech dítěte, v článku 1 je dítě osoba mladší 18 let. Dovršením 18 roku se jedinec stává zletilý a plně svéprávný. Svéprávnosti lze dosáhnout i jiným způsobem, v tomto případě vždy rozhoduje soud. Pojem dítě také můžeme pochopit jako celoživotní vztah rodiče ke svému dítěti (Matoušek, 1997).

Období od narození do věku 18 let člověka se nazývá dětství. Období dětství není přesně dané, některé kultury považují za začátek tohoto období plod, jiné novorozence. Podobné je to i s koncem dětství, někdy je spjat s adolescencí, jindy s dospělostí. V České republice se jedinec stává dospělým dovršením 18 let (Matoušek, 1997).

Období dětství můžeme rozdělit na období prenatální, novorozenecké, kojenecké, batolecí věk, předškolní věk, školní věk, puberty a adolescence (Vágnerová, 2012).

Ihned po narození má jedinec právo na jméno, státní příslušnost, a pokud je to možné právo znát své rodiče. Rodiče a dítě, popřípadě děti tvoří seskupení zvané rodina (Matoušek, 1997).

Rodina

Rodina je malá sociální skupina. Je to první seskupení lidí, jež se člověk stává součástí. Mezi jednotlivými členy skupiny jsou různě silné vztahy a vazby, které jsou založené na lásce, porozumění, empatii, radosti apod. Toto seskupení lidí je spojeno s manželstvím,

příbuzenstvím nebo adopcí. Jedinci spolu dlouhodobě žijí a pečují o potomky (Matoušek, 1997).

Úkolem rodiny je plnit určité funkce, mezi které patří např. reprodukční, sociálně-ekonomická, kulturně-výchovná, sociálně-psychologická a emocionální. Rodiče a děti mají mezi sebou práva a povinnosti, které musejí dodržovat (Matoušek, 1997).

Pokud rodina neplní své funkce, může být dítě svěřeno do náhradní rodinné péče. Úkolem náhradní rodinné péče je vychovávat dítě v prostředí, které je co nejvíce podobné běžné rodině. Spadá sem osvojení, pěstounská péče, poručnictví a opatrovnictví (Matoušek, 2017).

Následující část se věnuje vybraným mezníkům vývoje rodiny.

Vybrané mezníky vývoje rodiny

Rodina byla v každé době a každé kultuře, i když si během staletí prošla mnohými změnami. Příkladem může být klasická římská rodina, která představovala jednotu osob i majetku. V této rodině byl dominantním členem pater familias, což byl otec a hlava rodiny. Římské manželství bylo uzavíráno jen v zájmu muže s cílem rozšířit rod. Manžel měl moc nad svou manželkou a svými dětmi (Matoušek, 1997).

„Rodinu ve svých raných dějinách Římané cenili natolik, že když sestavovali kolem roku 450 př.n.l. svůj první právní kodex, tzv. Dvanáct desek, prohlásili v něm, že rodina je základní jednotkou společnosti“ (Matoušek, 1997, s. 23).

Manželství ve středověku bylo kontrolováno a ovládáno církví, dovolená byla jen monogamie a nerozlučitelnost tohoto svazku za života manželů. Od ženy se vyžadovala naprostá věrnost vůči muži. Děti byly v moci otce. Pokud se otec rozhodl zabít dítě, měl na to právo. Neexistoval trest za vraždu dítěte (Matoušek, 1997).

Zájem o rodinu byl posilován až později, na konci 18. století se objevil požadavek na omezení počtu dětí v rodinách (Matoušek, 1997).

V roce 1791 se vydává v Paříži spis Práva ženy a občanky považovaný za první artikulaci vznikajícího feminismu. Žádá se v něm naprostá rovnost mužů a žen před zákonem, i právo na svobodnou volbu manželského partnera, určenou pouze citovou náklonností. Od tohoto momentu se začíná rozpadat patriarchální rodina. Roku 1792 byl uzákoněn ve Francii

rozvod, ale manželovi zůstalo právo na mužské potomky, starší sedmi let, a ženu rozvod ekonomicky znevýhodňoval. V roce 1816 byl však rozvod Napoleonem a monarchií ve Francii rozvod zrušen. V Anglii začíná boj za ženská práva ve stejné době, ale nabývá postupně na větší síle než ve Francii. Roku 1870 se ženy domáhají práva na vlastní majetek. Začínají být zakládány vyšší školy pro ženy. Na volební právo mají ženy nárok až po první světové válce, a to ještě s mnoha omezeními. Volit mohou jen ženy starší 30 let, musí být vzdělané, vdané a starat o domácnost (Matoušek, 1997).

Rodina si prošla různými podobami od tradiční rodiny ovlivněnou křesťanským náboženstvím, přes moderní rodinu až k postmoderní rodině. Tradiční rodinu tvořilo společenství lidí žijící ve stejné domácnosti, jejichž úkolem bylo rození, výchova, vzdělání a socializace dětí a také péče o staré. Vznik moderní rodiny byl ovlivněn nástupem průmyslové revoluce, během které chudí venkované přicházeli do měst pracovat do továren. Moderní rodinu charakterizuje nukleární rodina tzn. otec, matka a děti. Otec živil rodinu a matku se starala o domácnost. Začaly také vznikat nové školní a zdravotnické instituce, které přebraly další funkce rodiny. Vznik současné rodiny neboli postmoderní rodiny je spojen s ekonomickým růstem 2. poloviny 20. století. Popsat klasickou rodinu této doby není jednoduché, má mnoho podob. Může se jednat o nesezdané soužití, neúplné rodiny, singles, registrované partnerství atd. Mnoho funkcí rodiny jako je např. vzdělání, péče o nemocné a sociální zabezpečení přebíral stát (Možný, 2008).

Následující část se bude věnovat historickému vývoji vztahu dítěte a rodiče a historickému vývoji práv dítěte.

1.2 Historický vývoj vztahu dítěte a rodiče

Stejně tak jako rodina, tak dítě si prošlo vývojem jeho postavení nejenom k rodiči, ale celkově ke společnosti. Popisuje se šesti historickými etapami, kterými jsou období infanticidy, zanedbávání a nevšímavosti, ambivalentního přístupu, intruze, socializační podpory a období podpory a pomoci dítěti (Hanušova, 2009).

První etapa – infanticida neboli zabíjení dětí

Tato etapa trvala od starověku až do 4. století po Kristu. Život dítěte neměl žádnou hodnotu, jeho život byl odkázán na rozhodnutí otce, tedy hlavy rodiny. V této době bylo zcela normální prodat dítě do otroctví nebo ho použít jako sexuální hračku (Hanušova, 2009).

„Dětství ve svém celku prakticky neexistuje, dítě jako člověk je brán, až když se stane dospělým, či je za něj prohlášen (např. po příslušných rituálech, zkouškách, dosažení pohlavní zralosti). Jen u velmi malé skupiny dětí z nejvyšších vrstev, jež jsou vedeny od mládí ke své příští vůdcovské úloze, jak již bylo uvedeno, lze se setkat již s prvními obrysy dětství jako přípravného období pro další život. Tak je tomu např. ve starém Řecku“ (Dunovský, 1999, str. 42).

Druhá etapa – zanedbávání a nevšímavosti k dítěti

Časově je ohraničena od 4. do 13. století. Díky tomu, že se křesťanství stalo státním náboženstvím, byl vydán zákaz zabíjení dětí. Společnost se také v této době začala zajímat o děti nacházející se v nějaké nepříznivé nebo ohrožující situaci. Každopádně dítě bylo stále bráno jako objekt sloužící pro potřebu dospělého (Hanušova, 2009).

„Děti v podstatě jsou stále chápány jako objekty, určené pro potřeby dospělých. Např. panošové slouží svým pánům nikoli jen k pomoci a službě, ale též k jejich náhradnímu sexuálnímu uspokojení. Dítě, pokud je vnímáno již jako člověk, je chápáno jako jeho zmenšenina, bez nějakých zvláštností, odpovídajících potřebám dětství jako vývojového období“ (Dunovský, 1999, str. 43).

Třetí etapa – ambivalentní přístup

Ambivalentní přístup probíhal od 14. do 17. století. Tuto dobu velice ovlivnil Jan Amos Komenský, který se zabýval potřebami, péčí, výchovou a vzděláváním dětí. Období dětství se v této době začínal přikládat větší důraz (Hanušova, 2009).

Čtvrtá etapa – intruze

Čtvrtá etapa byla součástí 18. století. Jejimi představiteli byli např. Voltaire, Rousseau, Pestalozzi. V tomto období se rodiče více zajímali o potřeby svých dětí, snažili se, aby byly náležitě uspokojeny (Hanušova, 2009).

Dle Dunovského toto další období vztahu mezi rodiči a dětmi otevřel Komenský. Čtvrtou etapu popisuje větší snahou rodičů ovlivnit životy svých dětí a zformovat si je k obrazu svému (Dunovský, 1999).

Pátá etapa – socializační

Probíhala během 19. století a zasahovala téměř až do poloviny 20. století, usilovala o hlubší poznání dětství, jeho vývoje a potřeb. Během této doby docházelo ke stávkám a demonstracím proti dětské práci. Díky tomu, přišly v platnost zákony zabráňující práci dětí v určitém věku, přes noc a v nepříznivých podmínkách (Hanušová, 2009).

Dětství již mělo svůj význam v přípravě pro život, vzdělání a pro společnost. Časné dětství do tří let věku dítěte bylo stále nedoceňováno, význam dětství nabýval až ve spojení s rozumem (Dunovský, 1999).

Během socializační etapy také vznikly nové obory jako je např. pediatrie, hygiena, epidemiologie, psychologie, sociologie, právo a demografie (Dunovský, 1999).

Šestá etapa – podpora a pomoc dítěti

Tuto etapu můžeme popsat jako partnerství mezi dítětem a dospělým, rovnost vztahů. Dítě je bráno jako plnohodnotná bytost. Během této etapy byla vydána Úmluva o právech dítěte. Jedná se o podporu a pomoc dítěti v jeho nezralosti způsobené stupněm vývojem a nerozvinuté obranyschopnosti (Hanušová, 2009).

„Současně se dětství dostalo plné hodnoty jako přípravy na celý život člověka, a to vlastně i před jeho narozením“ (Dunovský, 1999, str. 47).

1.3 Historický vývoj práv dítěte

K pochopení této části je nutné vysvětlit termíny právo a povinnost.

Právo

Právo je soubor právních norem, který vytvořil daný stát, je vynutitelné státem. Jedná se o zákazy, příkazy nebo oprávnění. Jeho úkolem je ovlivnit, řídit a ochránit vztahy ve společnosti (Novotný, 2017).

Povinnost

Pojem povinnost označuje něco, co z nějakého důvodu je nutné udělat, splnit nebo dodržet. Může to být z důvodu, že se k tomu jedinec sám zavázal, nebo z důvodu morálky, svědomí, náboženského vyznání, profese a v neposlední řadě i zákona (Novotný, 2017).

Dnes je dětství vnímáno jako posvátná část života člověka, dříve tomu tak ale nebylo.

Během 20. století bylo uzavřeno kolem 80 smluv týkající se přímo nebo nepřímo práv dětí. Mezi ně patří například Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924, Deklarace o právech dítěte, Úmluva o právech dítěte, Světová deklarace za přežití, podporu a rozvoj dítěte atd. (Hanzová, 1995).

Tato část se věnuje popisem nejdůležitějších smluv či zákonů (např. Ženevskou deklarací práv dítěte, Všeobecnou deklarací lidských práv, Deklarací práv dítěte, Zákonem o rodině, Zákonem o sociálně právní ochraně dětí a Úmluvou o právech dítěte) a institucemi týkající se práv dětí (UNICEF, Organizace spojených národů). Tyto smlouvy, zákony a instituce jsou v následující části popsány v pořadí dle jejich vzniku.

Ženevská deklarace práv dítěte

Ženevskou deklaraci práv dítěte schválila Mezinárodní unie pomoci dětem dne 23. února 1923, přijata byla na pátém zasedání Ligy národů v Ženevě 20. září 1923. V platnost přišla roku 1924. Deklarace dávala za povinnost všem ženám a mužům všech kultur dát dítěti jen to nejlepší. Udávala nutnost poskytnout dítěti fyzický a duševní rozvoj, připravit dítě na vydělávání k živobytí a zabezpečit jej před vykořisťčením. Dále určovala, že hladové dítě má být nakrmeno, o nemocné postaráno, zaostalé dítě vzděláno, zbloudilé dítě postaveno na správnou cestu a o opuštěné dítě postaráno (Hanzová, 1995).

OSN

Organizace spojených národů vznikla dne 24. října 1945. K jejím cílům patří udržování míru a bezpečnosti, rozvíjení respektujících vztahů mezi jednotlivými státy, spolupráce při řešení mezinárodních problémů. Mezi hlavní témata OSN patří lidská práva, zabývá se ochranou žen, dětí, tělesně a duševně postižených, menšin, migrujících a dalších ohrožených skupin obyvatel (OSN).

UNICEF

Lidé se ale o ochranu dětí začali zabývat více až po druhé světové válce, kdy si uvědomili jejich bezbrannost a potřebu je chránit. Z tohoto důvodu vznikl dne 11. prosince 1946 Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci, který funguje dodnes ve více než 190 zemích světa. Jeho úkolem bylo pomoci dětem, které byly nějakým způsobem poznamenány druhou světovou válkou. V roce 1953 tento fond přijal název UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) a začal spolupracovat s Organizací spojených národů. Jeho nynějším úkolem je pomoc přežít a podpořit zdravý rozvoj strádajících dětí. Fond UNICEF získal obrovskou podporu v roce 1989 v podobě Úmluvy o právech dítěte přijatou Valným shromážděním OSN. Mezivládní organizace UNICEF spolupracuje jednak s vládami jednotlivých zemí, ale i s nevládními a dobrovolnými organizacemi. Hlavní sídlo UNICEF se nachází v New Yorku. Ve Florencii můžeme najít Výzkumné centrum dítěte (UNICEF Innocenti Research Centre). Činnost této organizace zajišťuje sedm ústředí nacházejících se v Panama City, v Ženevě, Nairobi, Dakaru, Bangkoku, Ammánu a Káthmándú (Hanzová, 1995).

Všeobecná deklarace lidských práv

Organizace spojených národů začala v lednu 1947 pracovat na dokumentu, který měl za úkol vystihnout veškerá lidská práva. Důležité bylo, aby se na dokumentu shodli všichni členové Organizace spojených národů. Toto celé trvalo necelé dva roky. Až 10. prosince 1948 byl vytvořen dokument pod názvem Všeobecná deklarace lidských práv, jež obsahoval seznam lidských práv týkajících se nejen mužů, ale i žen a dětí. Tento dokument byl ratifikován dne 16. prosince 1948. V obsahu se například píše, že všichni jsou si rovni, každý má právo na život, svobodu, osobní bezpečnost, náboženské vyznání atd. (Hanzová, 1995).

Deklarace práv dítěte

Dalším velmi významným dokumentem, který ovlivnil ochranu dětí, je Deklarace práv dítěte. Tento dokument byl přijat 20. listopadu 1959 Valným shromážděním OSN. Tato deklarace se odvolávala na Chartu, Všeobecnou deklaraci lidských práv a na Ženevskou deklaraci práv dítěte. Obsahem Deklarace práv dítěte je deset zásad, kterých by se rodiče, všichni muži, ženy, organizace, společnost a vláda měli řídit, aby byl dětem poskytnut zdravý vývoj a šťastné dětství. Výsledkem je poté spokojená společnost (Hanzová, 1995).

Zákon o rodině

V Československu vyhlášení Deklarace práv dítěte ovlivnilo přijetí Zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, který byl účinný od 1. dubna 1964 do konce roku 2013. Zabýval se manželstvím, vztahy mezi rodiči a dětmi, výživným, výchovným opatřením, opatrovnictvím, pěstounstvím atd. Od 1. ledna 2014 je vše upraveno v Novém občanském zákoníku (Novotný, 2017).

OSN 21. prosince 1976 prohlásila rok 1979 za Mezinárodní rok dítěte, jehož cílem bylo zlepšení života dětí a vstřípení pozornosti potřeb dítěte ostatním státům, společností a organizacím (Hanzová, 1995).

Další důležitým zákonem zabývajícím se právy dětí je zákon o sociálněprávní ochraně dětí.

Zákon o sociálněprávní ochraně dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí s platností od 30.12. 1999 a účinností od 1.4. 2000 se zabývá ochranou dítěte, jeho zájmu, zabezpečení náhradního rodinného prostředí, obnovení funkcí rodiny apod. (Macela, 2019).

Úmluva o právech dítěte

Jedná se o nejrozšířenější smlouvu v historii týkající se lidských práv. Státy, které tuto smlouvu ratifikují, se zavazují k přijetí právního systému a k praktickému zacházení vedoucí k ochraně dětí. Uplatňují se v konkrétních právních normách (např. občanský a trestní zákoník, zákon o sociálně právní ochraně dětí atd.), v justičním, sociálním, vzdělávacím a zdravotním systému a v konkrétním přístupu k dětem (Úmluva o právech dítěte).

Jako iniciátora Úmluvy o právech dítěte bylo považováno Polsko. Polsko v roce 1978 předložilo Komisi práv člověka OSN projekt Úmluvy a jeho požadavkem bylo řízení tohoto projektu. Projednávání návrhu o uzavření mezinárodní smlouvy s názvem Úmluva o právech dítěte bylo spojeno s dvacátým výročím přijetí Deklarace práv dítěte a zároveň stanovením Mezinárodního roku dítěte. Podmínkou Úmluvy byla závaznost pro všechny státy, které ho zpečetí svým podpisem (David, 1999).

Přesně třicet let od vydání Deklarace práv dítěte dne 20. listopadu 1989 Valné shromáždění OSN přijalo Úmluvu o právech dítěte. Tato smlouva nabrala účinnost dne 2. září 1990. Díky iniciativě organizace UNICEF a dalších šesti zemí se během září 1990 v New Yorku konal Světový summit o dětech. Tato akce pomohla tak, že do konce roku 1990 Úmluvu přijalo 57 zemí. Zde se také přihlásila k plnění této smlouvy tehdejší Československá republika, a tak na našem území byla Úmluva ratifikována 7. ledna 1991. Na základě zákona č.3/1993 Sb., převzala Úmluvu o právech dítěte v roce 1993 Česká republika. Česká republika se zavázala zanést Úmluvu do legislativních norem a také podávat podrobnou zprávu o situaci naplňování dětských práv v ČR každých 5 let Výboru OSN pro práva dětí (David, 1999).

Obsah

Úmluva o právech dítěte obsahuje padesát čtyři článků, čtyřicet z nich je věnováno přímo ochraně dětí. Těchto padesát čtyři článků je zahrnuto do 4 částí. Mezi tyto části patří hlavní zásady, právo na přežití a rozvoj, právo na ochranu a právo na zapojení se do společnosti (Úmluva o právech dítěte, 2006).

Hlavní zásady

Část hlavní zásady vysvětluje definici dítěte a nejlepší zájem dítěte. Zabývá se odstraněním diskriminace, právem na život, přežití a rozvoj a respektem k názoru dětí (David, 1999).

Právo na přežití a rozvoj

Do této oblasti patří články, které se zabývají správným růstem a vývojem dítěte. Spadá sem právo na nezávadnou vodu, potravu, domov, odpočinek a volný čas, primární vzdělání a péči lékařů (David, 1999).

Právo na ochranu

Tato část zahrnuje ochranu a bezpečí dětí, ochranu před zneužíváním, násilím či prostitucí. Popřípadě následnou pomoc v těchto situacích (David, 1999).

Právo na zapojení se do společnosti

Zahrnuje právo dítěte na vyjádření, právo na vyslyšení a právo na informace (David, 1999).

Opční protokoly

Jelikož se společnost neustále vyvíjí a tím pádem se objevují další ohrožení pro děti, vznikají tak takzvané opční protokoly. Opční protokoly jsou dokumenty, které rozšiřují či mění mezinárodní úmluvu. Jedná se o dobrovolné protokoly, zde záleží jen na jednotlivých státech, do jaké míry se jimi budou řídit. Celkem existují tři opční protokoly k Úmluvě o právech dítěte. Jedná se o Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii a Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějící postup předkládání oznámení. K prvnímu opčnímu protokolu Česká republika přistoupila dne 12. února 2002, druhý opční protokol ratifikovala dne 26. září 2013 a třetí opční protokol Česká republika ratifikovala v roce 2015 (Úmluva o právech dítěte, 2020).

Další část pojednává o jednotlivých právech a povinnostech týkající se rodinného práva.

1.4 Povinnosti a práva rodičů vůči jejich dětem

Tyto povinnosti a práva můžeme rozdělit do tří skupin, první jsou práva spojená s osobností dítěte, druhou skupinu tvoří práva s majetkovým základem, třetí jsou práva morálního charakteru a práva spojená s rodičovskou odpovědností. Také bychom mohli tato práva rozdělit na: osobní nebo majetková, přirozená, statusová a závazková, celoživotní nebo práva s omezenou dobou platnosti (Šmíd, 2017).

Vynutitelnost těchto práv je problematická, neboť mají spíše morální charakter a jejich vynucení je často spojené až s jinými instituty (Šmíd, 2017).

Povinnosti a práva rodičů spojená s osobností dítěte

Z Občanského zákoníku vyplývá, že k těmto právům a povinnostem patří právo rodičů dát souhlas s osvojením nezletilého dítěte, právo dítěte dát souhlas se svým osvojením, povinnost a právo rodičů určit dítěti jméno a příjmení, právo rodičů určit otcovství nebo mateřství u soudu, právo rodičů otcovství nebo mateřství popřít, právo dítěte znát svůj původ, právo dítěte vyjádřit souhlas s osvojením, právo dítěte na informace o svém osvojení, právo a povinnost dětí dbát svých rodičů (Šmíd, 2017).

Občanský zákoník také říká, že vznik těchto práv je spojen s narozením dítěte, případně osvojením. Konec je ohraničený nabytím zletilosti dítěte. Všechna tato práva jsou spojená s rodičovstvím, v následujícím odstavci je popsáno určování a popírání rodičovství (Šmíd, 2017).

Určování a popírání rodičovství

Tato práva spadají do kategorie osobní povahy. V případě určování rodičovství neplatí vznik narozením a zánik dovršením zletilosti dítěte, určení otcovství je totiž možné ještě před narozením dítěte, rodič také může zažádat o určení rodičovství i v době, kdy je dítě již zletilé. V Úmluvě o právech dítěte je jasně psáno, že každé dítě po narození má právo znát své rodiče a právo na péči (Šmíd, 2017).

Určování mateřství je ustanoveno v § 775 v Občanském zákoníku. V žádném právním ustanovení není obsaženo popírání mateřství. „*Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*“ (§ 775, Zákon č. 89/2012 Sb.).

K určení otcovství může dojít souhlasným prohlášením rodičů, nebo určením na základě domněnek.

Domněnka 1

„Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, má se za to, že otcem je manžel matky. Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, má se za to, že otcem je manžel matky“ (§ 776, Zákon č. 89/2012 Sb.).

„Narodí-li se dítě ženě znovu provdané, má se za to, že otcem je manžel pozdější, i když se dítě narodilo před uplynutím třístého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné“ (§ 776, Zákon č. 89/2012 Sb.).

Domněnka 2

Pokud se nepotvrdí domněnka 1, přistupuje se k domněnce 2. Otcovství se určuje souhlasným prohlášením matky a otce (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Domněnka 3

Nepotvrdí-li se domněnka 1 a 2, přistupuje se k domněnce 3.

„Otcem je muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti“ (§ 783, Zákon č. 89/2012 Sb.).

Popřít otcovství může manžel u soud do šesti měsíců od dne, kdy zjistit pochybnosti o otcovství. Pokud je dítě narozeno mezi sto šedesátým dnem od uzavření manželství a třístým dnem po jeho ukončení, je možné otcovství popřít, pokud je vyloučeno, aby otcem dítěte byl manžel matky (Zákon č. 89/2012 Sb.).

„Narodí-li se dítě před sto šedesátým dnem od uzavření manželství, postačí k tomu, aby se nemělo za to, že otcem dítěte je manžel matky, popře-li své otcovství. To neplatí, souložil-li manžel matky s matkou dítěte v době, od níž do narození dítěte neprošlo méně než sto šedesát

a více než tři sta dní, nebo věděl-li při uzavření manželství, že je těhotná“ (§ 786, Zákon č. 89/2012 Sb.).

Mezi práva a povinnosti osobnostní povahy rodinného práva spadá také souhlas s osvojením.

Souhlas s osvojením

Občanským zákoníkem je stanoveno, že je nutné k osvojení dítěte souhlas dítěte, rodičů dítěte, případně osob, které jsou oprávněny dát souhlas za rodiče, nebo manžela osvojitele (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Rodič má právo dát souhlas k osvojení dítěte. Toto právo nepatří k právům a povinnostem, které by spadaly do rodičovské odpovědnosti. K tomu, aby došlo k osvojení dítěte, je nutné zpravidla souhlasu obou rodičů. V případě, že má dítě jen jednoho rodiče, druhý není znám, postačí tak souhlas jednoho rodiče. Pokud nastane situace, že dítě nemá ani jednoho rodiče, souhlas k osvojení dává opatrovník stanovený soudem. Souhlas rodičů není potřeba v případě, že rodič byl zbaven rodičovské odpovědnosti, není schopen rozpoznat své následky jednání nebo se zdržuje na neznámém místě, které se nedá soudu za pomoci dalších orgánů dohledat. Potřeba také není souhlasu od rodiče, který nemá o dítě zájem. Dle občanského zákoníku je také možné osvojit již zletilého. Od 12 let může dítě vyjádřit svůj názor u soudu. (Šmíd, 2017).

Dalším právem dětí spadající do práva osobnostní povahy je právo dítěte na jméno a příjmení (Šmíd, 2017).

Právo dítěte na jméno a příjmení

Každé dítě má právo na jméno, toto právo nalezneme např. i v Úmluvě o právech dítěte. V § 18 odst. 1 Zákonu o matrikách je uvedeno, že právo vybrat jméno pro své dítě mají jejich rodiče a že k zapsání jména do matriky je potřeba souhlasného prohlášení obou rodičů (Zákon č. 301/2000 Sb.).

Pokud se rodiče nedohodnou na jménu pro dítě do jednoho měsíce od narození dítěte, nebo nevybrali jméno pro dítě do jednoho měsíce od narození dítěte, nebo vybrali jméno, které nelze do knihy narození napsat, matriční úřad o tomto problému informuje soud. Matrika může zapsat jakékoliv existující jméno ve správné pravopisné podobě. Není možné použít

jméno zdrobnělé, zkomolené a domácké. Stejně tak není možné použít ženské jméno pro muže a mužské jméno pro ženu. Matriční zákon také stanovuje, že není možné zapsat jméno žijícího sourozence, pokud mají stejné rodiče. Rodiče mohou zvolit pro dítě jméno v české, ale i v zahraniční podobě. U osvojeného dítěte mají osvojitelé právo do 6 měsíců od právní moci rozsudku o osvojení, nejdéle však do dosažení zletilosti osvojence, zvolit osvojení souhlasným prohlášením jiné jméno před matričním úřadem. Pokud je osvojenec starší 12 let je potřeba jeho souhlasu se změnou jména. Při výběru jména mají rodiče téměř volnou ruku, u příjmení je to jiné. Příjmení dítěte ho spojuje s rodinou. Zpravidla má dítě příjmení po svých rodičích, případně po jednom z nich. Pokud se dítě narodí do manželství, získává stejné příjmení jako jeho rodiče. V případě, že se dítě narodí mimo manželství, запиše se mu příjmení na základě souhlasného prohlášení rodičů, nebo podle rozhodnutí soudu o určení otcovství (Zákon č. 301/2000 Sb.).

Děti narozené do manželství mají stejná příjmení, ale děti narozené mimo manželství nemusí mít stejná příjmení, neboť se rodiče u každého musí znovu dohodnout na příjmení pro své dítě (Šmíd, 2017).

V následujícím odstavci je popsána povinnost osobnostní povahy rodinného práva – povinnost dítěte dbát svých rodičů.

Povinnost dítěte dbát svých rodičů

Tuto povinnost nalezneme v ustanovení § 857 odst. 1 Občanském zákoníku. Formulace dbát svých rodičů je velmi obecná, pod tímto pojmem si můžeme představit nejenom povinnost dětí poslouchat a ctít své rodiče, slušně se chovat k rodičům, pomáhat v domácnosti, ale patří sem i pomoc rodičům ve staří a nemoci (Šmíd, 2017).

Další část se zabývá rodičovskou odpovědností, nalezneme ji popsanou v Novém občanském zákoníku.

1.4.1 Rodičovská odpovědnost

Rodičovská odpovědnost je souhrn práv a povinností mezi rodičem a dítětem. Jejich úkolem je chránit nezletilého jedince a zajistit výkon rodičovství. Rodiče skrze tyto práva

a povinnosti působí na své nezletilé děti, tedy v době, kdy nejsou plně svéprávné (Šmíd, 2004).

Rodičovská odpovědnost patří matce i otci ve stejné míře, pokud ji nebyl jeden z rodičů zbaven (Zákon č. 89/2012 Sb.).

O pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti vždy rozhoduje soud na základě nejlepšího zájmu dítěte. Pozastavit výkon rodičovské odpovědnosti může soud v případě, že rodiči brání závažná okolnost, ale zároveň je to v zájmu dítěte (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Soud také stanoví rozsah omezení rodičovské odpovědnosti v případě, že rodič nevykonává řádným způsobem rodičovskou odpovědnost a je to v zájmu dítěte. V případě, že rodič zneužívá svou rodičovskou odpovědnost, nebo její výkon zanedbává, soud má právo zbavit rodiče rodičovské odpovědnosti. Pozastavení, omezení a zbavení rodičovské odpovědnosti neovlivňuje vyživovací povinnost rodiče. Soud může stanovit dítěti poručníka, nebo opatrovníka, v případě omezení, zbavení nebo pozastavení rodičovské odpovědnosti (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Výkon rodičovské odpovědnosti rodiče provádějí ve vzájemné shodě. V případě závažné okolnosti může rodič rozhodnout sám, ale musí své rozhodnutí co nejdříve sdělit druhému rodiči. Pokud se rodiče neshodnou ve významné záležitosti jako je např. léčebný zákrok, místo bydliště dítěte, volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte, rozhoduje soud na základě návrhu rodiče (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Vznik a zánik rodičovské odpovědnosti

Rodičovská odpovědnost vzniká matce zpravidla dnem narození potomka, u otce za předpokladu použití některé z domněnek otcovství. V případě osvojitelů vzniká rodičovská odpovědnost v plném rozsahu právní mocí rozhodnutí o osvojení a zároveň zaniká rodičovská odpovědnost původním rodičům (Šmíd, 2017).

Za zánik rodičovské odpovědnosti je bráno dosažení svéprávnosti dítěte, tj. dovršení 18. roku dítěte. Svéprávnost dítě také může získat dříve rozhodnutím soudu, nebo uzavřením manželství. Rodičovská odpovědnost může také zaniknout smrtí rodiče nebo dítěte, prohlášením za mrtvého nebo za nezvěstného (Šmíd, 2017).

Obsah rodičovské odpovědnosti

Do rodičovské odpovědnosti patří péče o dítě, ochranu dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování výchovy a vzdělání, určení místa bydliště, zastupování dítěte a správu jmění dítěte. Zároveň sem nespadá vyživovací povinnost (Šmíd, 2017).

Péče o dítě a jeho ochrana

Toto právo a zároveň povinnost vychází jednak z ustanovení čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, ale také z ustanovení čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Spojení slov péče o dítě lze definovat jako péči rodiče o zdraví dítěte, o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (Šmíd, 2017).

Péči o dítě také mohou rodiče svěřit jiné osobě.

Občanský zákoník také říká, že rodiče a děti by si měli pomáhat a podporovat se vzájemně. Dále udává, že rodiče by měli jít dítěti příkladem, a to hlavně ve smyslu způsobu života a chování. Dle občanského zákoníku rodiče smí užít výchovné prostředky, ale jen do míry, která neohrožuje vývoj, zdraví a důstojnost dítěte. Povinností dítěte je také pomoc s chodem domácnosti, ať už ve formě vlastní práce nebo peněžitého příspěvku v případě vlastního příjmu, nebo také oběma způsoby (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Osobní styk s dítětem

Mezi práva rodičovské odpovědnosti patří také styk dítěte s rodičem, tento výkon rodiče nemohou svěřit někomu jinému. Pokud je dítě v péči jednoho rodiče, druhý rodič má právo se s dítětem vídat v rozsahu zájmu dítěte. Úkolem rodiče, který má dítě v péči, je příprava dítěte na styk s druhým rodičem. V případě bránění styku dítěte s druhým rodičem, může soud znovu rozhodnout o svěření dítěte do péče. Soud také může rozhodnout o zákazu styku rodiče s dítětem (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Zastoupení dítěte

Dalším právem, které spadá do rodičovské odpovědnosti, je právo na zastupování právně nezpůsobilého dítěte při jednání. Občanský zákoník říká, že rodiče dítě zastupují společně, a v případě, že se rodiče neshodnou, rozhodne soud na základě návrhu jednoho z rodičů.

Také udává, že rodiče nesmí zastupovat své dítě, pokud by mohlo dojít ke střetu se zájmem dítěte. V této situaci je soudem dítěti přidělen opatrovník (Šmíd, 2017).

Správa jmění

Vlastnit majetek může nejen dospělý, ale i nezletilé dítě. Nesvéprávné dítě však zpravidla nemůže nakládat se svým majetkem, a tak povinností a právem rodičů je o tento majetek pečovat. Úkolem rodičů je bezpečně pečovat o majetek svého dítěte. Z občanského zákoníku vyplývá, že rodiče mohou část majetku dítěte využít k úhradě výdajů souvisejících s tímto majetkem. Rodiče jsou bráni jako zástupci při právním jednáním, jejich povinností je také nahradit škody dítěti v případě, že se nestarají řádně o majetek. Pokud rodiče něco získají prostřednictvím majetku dítěte, patří tento zisk dítěti (Zákon č. 89/2012 Sb.).

V § 900 je uvedeno, že rodiče mohou příjmy z majetku dítěte využít nejen k výživě dítěte, ale také k vlastní výživě nebo výživě nezletilého sourozence. Stejně tak mohou využít majetek dítěte, ale jen se souhlasem soudu za předpokladu, že by bez jejich zavinění vznikl významný nepoměr mezi poměry dítěte a poměry povinných osob (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Nabyde-li dítě zletilosti, je povinností rodičů odevzdat majetek dítěti. Dítě může žádat vyúčtování svého majetku a rodiče mají povinnost toto vyúčtování dítěti předat nejdéle do 6 měsíců od nabytí svéprávnosti dítěte. Rodiče také mohou žádat po dítěti náhradu nákladů za péči o jmění dítěte (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Užití výchovných prostředků

Hlavním cílem rodičů je vychovat spořádaného člověka. K tomuto cíli může samozřejmě využít různých výchovných opatření. Dle mého názoru mezi nejvíce používaná výchovná opatření patří např. zákaz návštěvy určité akce, zákaz používání některých zařízení, zákaz styku s určitými osobami, odejmutí kapesného, ale také pochvaly, ocenění apod. Otázkou je, zda rodiče mohou používat tělesné tresty. V našem občanské zákoníku tělesný trest není zakázán, ale vždy by mělo platit, že výchovné opatření nijak neovlivňuje zdraví, vývoj nebo důstojnost jedince (Šmíd, 2017).

Pokud dojde k zneužití výchovných opatření, dítě má možnost obrátit se na orgán sociálně-právní ochrany, na jejich zařízení, případně může kontaktovat i policii. Svěřit se také může

ve škole, školských zařízení, kamarádovi, nebo může využít různé organizace, které se tímto problémem zabývají. Mezi nejznámější organizace patří např. Linka bezpečí, Fond ohrožených dětí nebo Dětské krizové centrum (Šmíd, 2017).

Vzdělání a pracovní uplatnění dítěte

Do rodičovské odpovědnosti také patří vzdělání. Rodiče se mohou rozhodnout, kam jejich dítě bude chodit do jesliček, školky, školy, mohou dítěti pomoci s volbou jeho povolání, ale vždy musí brát ohled na názor a schopnosti dítěte. Volba školy a zaměstnání je důležitá záležitost, proto je nutné, aby se rodiče shodli. Nestane-li se tak, rozhoduje soud na základě návrhu jednoho z rodičů (Šmíd, 2017).

Určení místa bydliště

Určení místa bydliště patří k rodičovské odpovědnosti. Rodiče se mohou rozhodnout, kde jejich dítě bude bydlet. V případě, že se neshodnou, opět rozhoduje soud na základě návrhu jednoho z rodičů (Šmíd, 2017).

Další důležitou povinností spadající do rodinného práva je vyživovací povinnost.

1.5 Vyživovací povinnost

Vyživovací povinnost spadá do ekonomické funkce rodiny. Vyživovací povinnost můžeme rozdělit na vyživovací povinnost rodičů k dětem, vyživovací povinnost dětí vůči svým rodičům, ale také vyživovací povinnost mezi manželi, v registrovaném partnerství, nebo mezi bývalými manželi a bývalými partnery registrovaného partnerství (Šmíd, 2017).

Nezletilé děti nemají jinou možnost než nechat se živit od rodičů. Rodičům při narození dítěte tedy vzniká vyživovací povinnost bez ohledu na to, zda rodič žije ve stejné domácnosti jako dítě. Tato povinnost je součástí občanského zákoníku, pododdíl 4, oddíl 3, hlava II, část druhá (Šmíd, 2017).

V občanském zákoníku v § 912 se píše, že na výživné má právo i nezletilé nesvéprávné dítě, i přesto, že má vlastní majetek, ale majetek nebo zisk z výdělečné činnosti nedostačuje k jeho výživě. Dále také uvádí, že životní úroveň rodičů má být přiblížená k životní úrovni dítěte. V případě, že rodiče nezletilého plně nesvéprávného dítěte nežijí spolu a nedohodnou se na

výši výživného, rozhoduje soud. Pak to zpravidla bývá tak, že rodič platí výživné druhému rodiči vždy měsíc dopředu. Vyživovací povinnost je povinnost rodičů, tedy matky a otce. Za rodiče mohou být také brány osoby, které si dítě osvojily. V případě, že tuto povinnost nemohou plnit rodiče, přechází tato povinnost na předky např. na prarodiče (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Zánik vyživovací povinnosti

V Občanském zákoníku §911 se uvádí, že vyživovací povinnost má platnost do té doby, než je dítě schopno se samo živit. Z toho vyplývá, že není přesně určený věk nebo čas konce vyživovací povinnosti, protože se může stát, že se rodiče musejí starat o dítě až do konce života např. ze zdravotních důvodů (Zákon č. 89/2012 Sb.).

§697 odst. 1 Občanského zákoníku také uvádí, že vyživovací povinnost rodiče k dítěti zaniká, pokud dítě uzavře manželství. Zde dochází k tomu, že vyživovací povinnost mezi manželi má přednost před vyživovací povinností rodiče k dítěti (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Rozsah vyživovací povinnosti

O rozsahu výživného pro dítě rozhoduje soud. Výše výživného záleží na věku dítěte, příjmu rodiče, dalších vyživovacích povinnostech rodičů, nebo např. na speciálních potřebách dítěte. Z důvodu sjednocení rozsahu výživného vydalo Ministerstvo spravedlnosti tabulku, která určuje procento z příjmu rodiče náležící dítěti. Tabulka je ale pouze orientační, o konečné částce rozhoduje soudce. (Tabulka výživného 2020)

Výživné na dítě – tabulka

Věk dítěte	Díl z čistého příjmu připadající na výživné
0–5 let	11–15 %
6–9 let	13–17 %
10–14 let	15–19 %
15–17 let	16–22 %
18 a více let	19–25 %

Obrázek 1: Výživné

Po teoretické části navazuje výzkumná část bakalářské práce, ve které nalezneme veškeré tyto pojmy.

2 Výzkumná část

Cílem této bakalářské práce je zjistit znalosti a postoje žáků 2. stupně (8. a 9. tříd) vybraných základních škol o jejich právech a povinnostech v rodině. K získání těchto informací jsem využila dotazníkové šetření, které jsem provedla na třech základních školách v České republice. Jedná se o základní školu Bohumila Hrabala v Praze, základní školu Máj v Českých Budějovicích a základní školu T. G. Masaryka Pyšely.

2.1 Cíl a výzkumné otázky:

Hlavní cíl výzkumu

Cílem této práce je zjistit znalost (počet správných odpovědí) žáků druhého stupně (8. a 9. tříd) vybraných základních škol o právech a povinnostech dětí v oblasti rodinného práva.

Dílčí cíle výzkumu:

1. Zjistit, zda existuje rozdíl mezi znalostmi (počtem správných odpovědí) v oblasti rodinného práva mezi jednotlivými ročníky vybraných základních škol.
2. Zjistit, zda dívky pomáhají v domácnosti častěji než chlapci.
3. Zjistit, zda žáci z městských základních škol dostávají vyšší obnos kapesného než žáci z vesnické základní školy.
4. Zjistit vztahy žáků 8. a 9. tříd vybraných základních škol k rodičům.
5. Zjistit komu se žáci 8. a 9. tříd vybraných základních škol nejčastěji svěřují se svými problémy.

Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

Jaké mají znalosti (kolik správných odpovědí označí) žáci 8. a 9. tříd vybraných základních škol o právech a povinnostech dětí v oblasti rodinného práva?

Dílčí výzkumné otázky

1. Existuje rozdíl mezi znalostmi, tedy počtem správných odpovědí, v oblasti rodinného práva mezi jednotlivými ročníky na vybraných základních školách?
2. Pomáhají děvčata v domácnosti častěji než chlapci z vybraných základních škol?
3. Dostávají žáci navštěvující městskou základní školu vyšší obnos kapesného než žáci navštěvující vesnickou základní školu?
4. Hodnotí žáci 8. a 9. tříd vybraných základních škol vztahy k rodičům odlišně?
5. Komu se žáci 8. a 9. tříd vybraných základních škol nejčastěji svěřují?

2.2 Dotazník a popis cílové skupiny

K výzkumné části jsem využila dotazníkového šetření, neboť jsem chtěla získat, co nejvíce odpovědí.

Dotazníky byly v papírové podobě. Šetření probíhalo během vyučovací hodiny za mé účasti, která byla předem dohodnutá s ředitelem nebo ředitelkou školy.

Dotazníky obsahují oslovení žáků, prosbu o vyplnění, pokyny k vyplnění, informaci o anonymitě a nechybí ani poděkování za vyplnění na konci dotazníku. V dotazníku se nachází celkem 25 otázek, které bychom mohli rozdělit do pěti skupin. Jedná se o otázky týkající se respondenta, znalostní otázky z rodinného práva, postoje otázky týkající se povinností doma, financí žáka a vztahy mezi dítětem a rodičem. V dotazníkovém šetření se nacházejí všechny typy otázek tzn. otevřené, uzavřené a polouzavřené. Pokud nebylo uvedeno jinak, žáci vybírali pouze jednu odpověď, u některých otázek mohli volit více odpovědí. Otázky do dotazníkového šetření jsem vybírala dle vlastního zájmu. Také jsem si nejdříve otestovala srozumitelnost mého dotazníku u mé čtrnáctileté sestřenice a jejích dvou kamarádek.

V příloze této bakalářské práce se také nachází ukázka prázdného dotazníku a ukázka vyplněného dotazníku žáka 8. a žáka 9. třídy.

Dotazníky vyplňovali žáci osmých a devátých ročníků na základní škole Máj v Českých Budějovicích, na základní škole Tomáše Garrigua Masaryka Pyšely a na základní škole Bohumila Hrabala v Praze. Základní školu Máj jsem zvolila, neboť tam vyučovala moje sestra Veronika. Základní školu B. Hrabala a Pyšely jsem si vybrala, protože tam pracují moji přátelé. Bylo pro mě tedy mnohem jednodušší se domluvit s řediteli škol. Z důvodu náročnosti textu jsem zvolila starší ročníky.

ZŠ Máj se nachází na severozápadním okraji města v Českých Budějovicích. Škola byla otevřena 1. září 1988. Ředitelem této školy je Mgr. Luboš Staněk, který řídí tuto školu od roku 2007.

ZŠ Tomáše Garrigua Masaryka se nachází ve městě Pyšely, ve středočeském kraji asi dvacet km daleko od Prahy. Ředitelkou školy je Mgr. Iva Niklesová.

ZŠ Bohumila Hrabala nalezneme na Praze 8. Jedná se o základní školu zaměřenou na výuku jazyků a informatiky. Ředitelkou školy je Mgr. Irena Trojanová, Ph.D.

2.3 Výsledky dotazníkového šetření

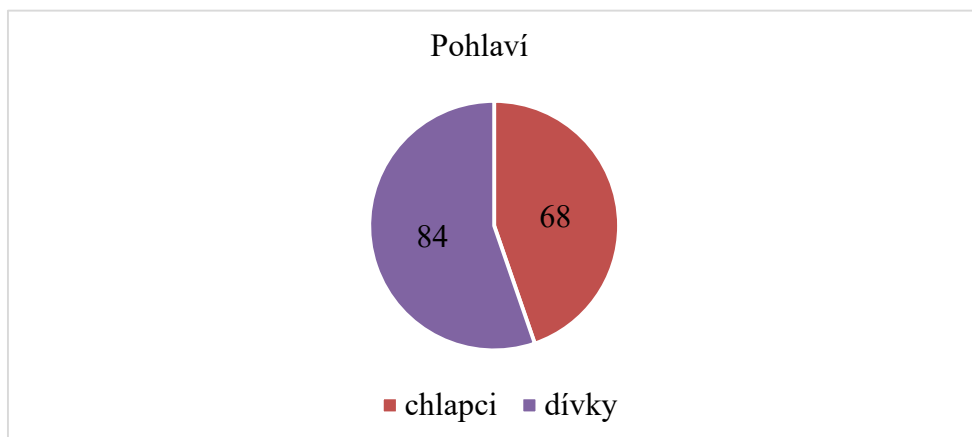
Dotazníkového šetření se účastnilo sto padesát dva respondentů vybraných základních škol (padesát devět žáků základní školy Máj v Českých Budějovicích, čtyřicet dva žáků základní školy T. G. Masaryka Pyšely a padesát jedna žáků ze základní školy Bohumila Hrabala v Praze). Jelikož žáci vyplňovali dotazníky během vyučovací hodiny, byla návratnost stoprocentní.

Výsledky jsou seřazené dle pořadí otázek v dotazníku. Z důvodu přehlednosti jsou výsledky zaznamenané pomocí grafů a tabulek, které jsou následně slovně popsány. Údaje v procentech jsou zaokrouhleny na desetinná čísla.

Otázka číslo 1: Pohlaví

Dotazníkového šetření se účastnilo celkem sto padesát dva respondentů, z nichž bylo osmdesát čtyři (55 %) dívek a šedesát osm (45 %) chlapců.

N = 152

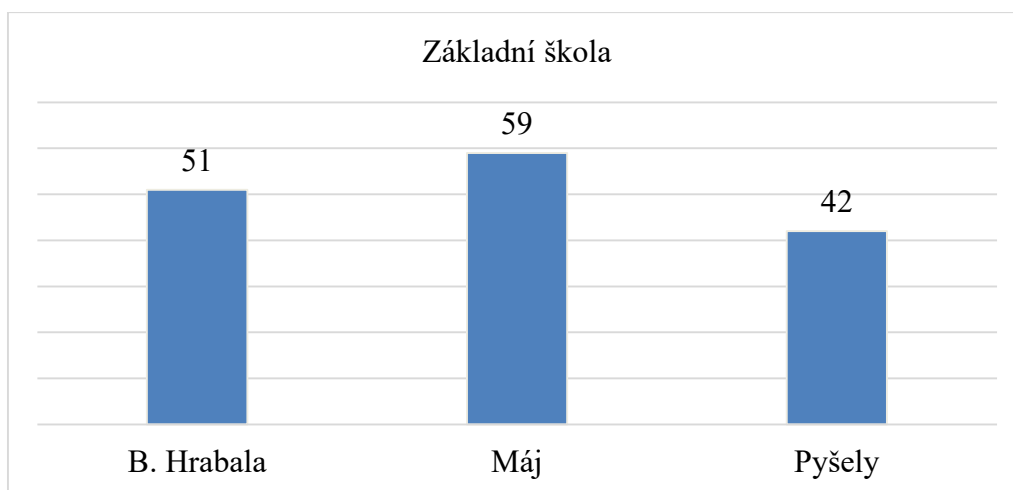

Graf č. 1 Pohlaví respondenta

Otázka číslo 2: Jakou navštěvuješ základní školu?

Jedná se o otevřenou otázku, na kterou odpovědělo celkem sto padesát dva respondentů. Padesát jedna (33,6 %) z nich navštěvuje základní školu Bohumila Hrabala v Praze, padesát devět (38,8 %) respondentů základní školu Máj v Českých Budějovicích a čtyřicet dva (27,6 %) respondentů jsou žáci základní školy T. G. Masaryka Pyšely. Menší počet žáků ze základní školy Pyšely je proto, že se jedná o vesnickou základní školu s menším počtem žáků ve třídách.

N = 152

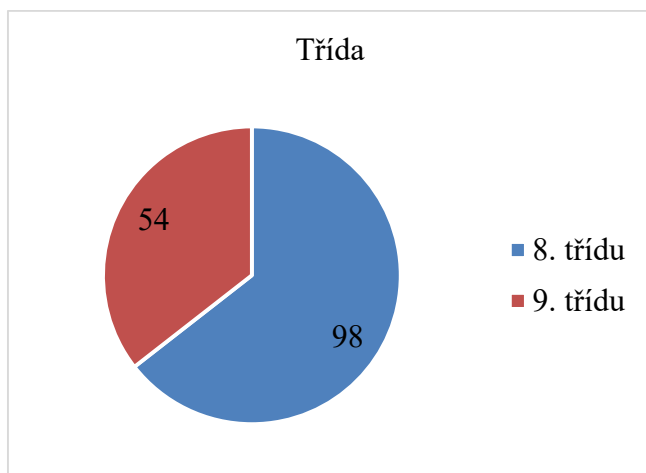

Graf č. 2 Základní škola

Otázka číslo 3: Kterou třídu navštěvuješ?

Celkem devadesát osm (64,5 %) žáků z celkového počtu sto padesáti dvou odpovídajících navštěvuje 8. třídu, padesát čtyři (35,5 %) žáků navštěvuje 9. třídu základních škol.

N = 152

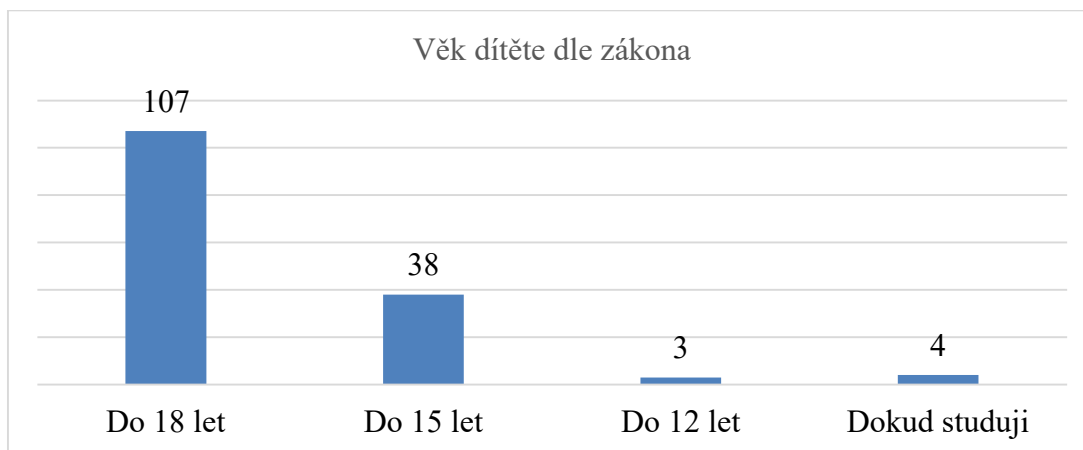

Graf č. 3 Třída

Otázka číslo 4: Do jakého věku jsi dítě dle zákona?

Tato otázka je zaměřena na základní znalost žáků týkající se dětství. Správná odpověď je „Do 18 let“. Z celkového počtu respondentů, správně odpovědělo sto sedm žáků tzn. 70,4 % respondentů. Třicet osm žáků, tedy 25 % odpovědělo „Do 15 let“, tři žáci (2 %) zaškrtnuli odpověď „Do 12 let“ a čtyři respondenti (2,6 %) udali odpověď „Dokud studuji“.

N = 152

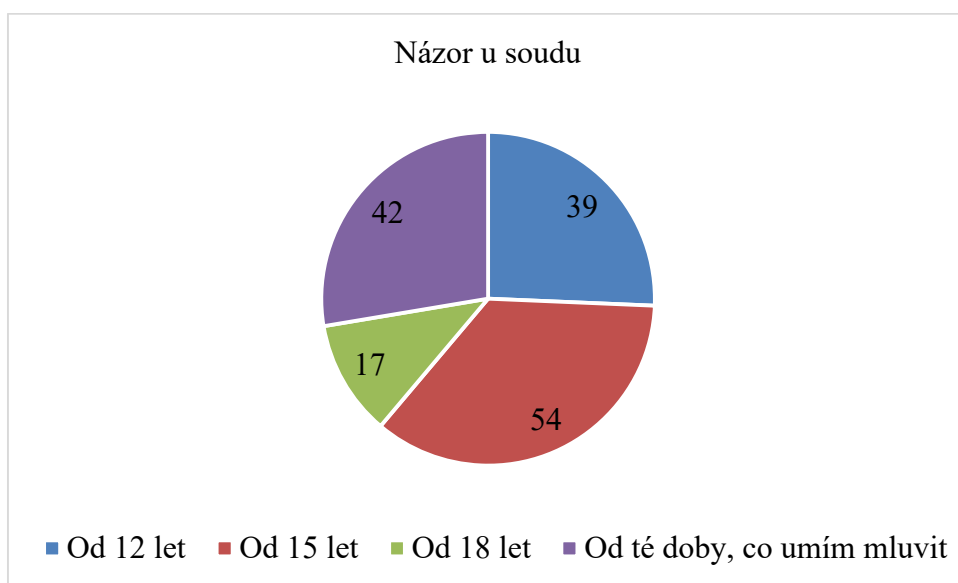

Graf č. 4 Dítě

Otázka číslo 5: V jakém věku můžeš nejdříve vyjádřit svůj názor u soudu (např. při rozvodovém řízení říct s jakým rodičem by si chtěl žít?)

Cílem této otázky bylo zjistit znalost žáků o jejich právu se vyjádřit. Žáci mohli vybírat ze čtyř odpovědí, správná odpověď je „Od 12 let“. Na tuto otázku odpovídalo celkem sto padesát dva žáků, třicet devět (25,7 %) odpovědělo správně, padesát čtyři (35,5 %) žáků zaškrtnulo „Od 15 let“, sedmnáct (11,2 %) žáků odpovědělo „Od 18 let“ a čtyřicet dva (27,6 %) žáků si myslí, že mohou říct svůj názor u soudu od té doby, co umí mluvit.

N = 152

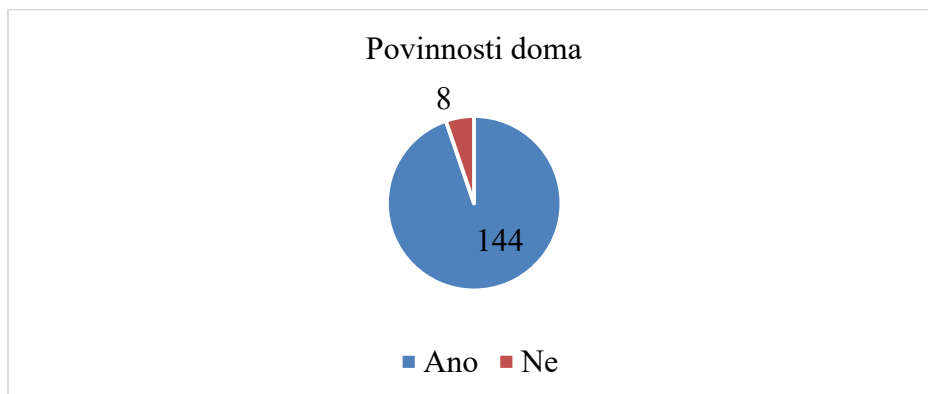

Graf č. 5 Názor dítěte

Otázka číslo 6: Povinnost je něco, co člověk musí udělat, jinak by mohl mít nějaký postih. Máš nějaké povinnosti (např. uklízení, vynášení odpadků, venčení psa apod.) v rodině, ty jako dítě?

Na tuto otázku mohli respondenti odpovědět „Ano“ nebo „Ne“. Odpověď „Ano“ uvedlo celkem sto čtyřicet čtyři (95 %) žáků, zbývajících osm (5 %) žáků odpovědělo „Ne“.

N = 152

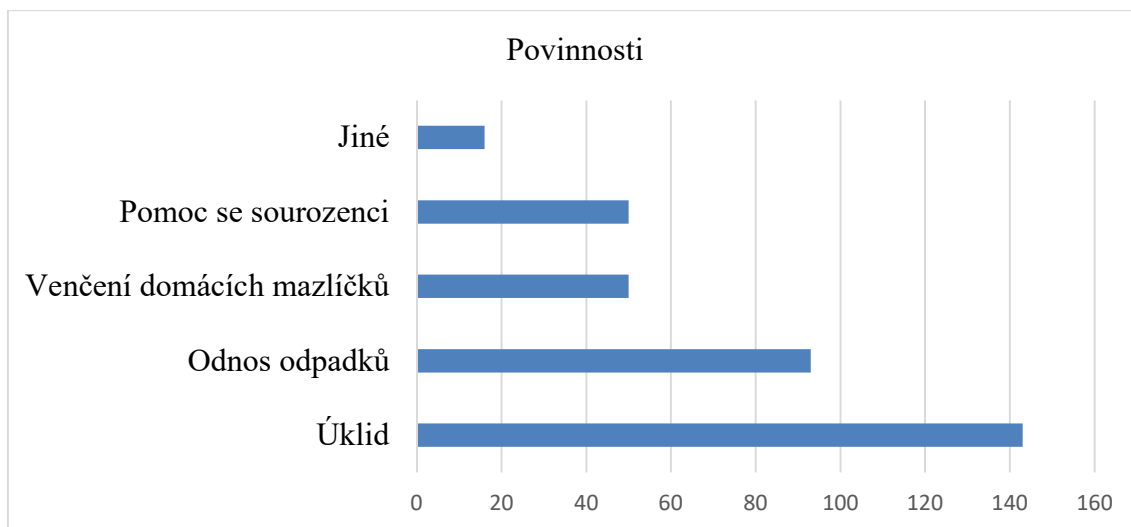

Graf č. 6 Povinnosti

Otázka číslo 7: Pokud ano, jaké to jsou?

Cílem otázky číslo 7 bylo zjistit, jak a s čím děti doma pomáhají. Na tuto otázku odpovídalo sto čtyřicet čtyři žáků. Na tuto otázku odpovídali jen ti žáci, kteří v otázce číslo 6 odpověděli „Ano“. Celkem jsem získala tři sta padesát dva odpovědí, neboť žáci mohli zaškrtnout více odpovědí, do kolonky „Jiné“ mohli dopsat svojí vlastní odpověď. Nejčastější povinností, kterou žáci musí plnit, je úklid. Tato odpověď byla v dotazníkovém šetření zaevidovaná sto čtyřicet třikrát (40,6 %). Devadesát třikrát (26,4 %) byla zaškrtnutá odpověď „Odnos odpadků“. „Venčení domácích mazlíčků“ bylo zaškrtnuto padesátkrát (14,2 %), stejně jako odpověď „Pomoc se sourozenci“. Vlastní odpověď byla dopsaná šestnáctkrát (4,5 %), z toho pětkrát byla uvedena odpověď „Vaření“, pětkrát „Věšení prádla“, pětkrát „Práce na zahradě“ a jedenkrát „Péče o rodiče“.

N = 352

Graf č. 7 Druh povinnosti

Tabulka 1 – Vlastní odpověď k otázce číslo 7

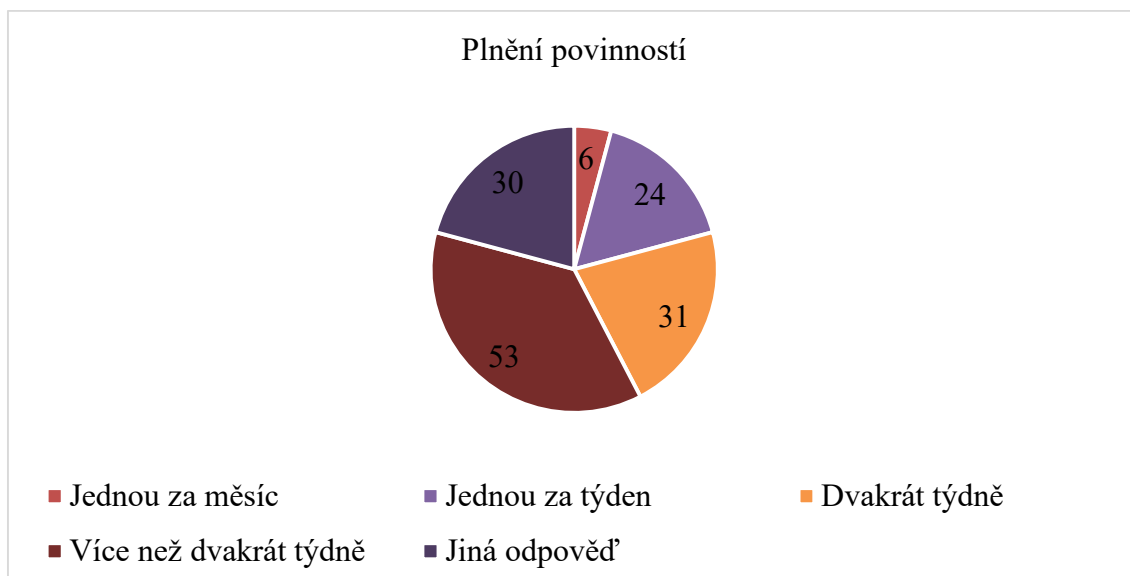
Vlastní odpověď	Počet respondentů
Věšet prádlo	3
vařit	3
Sekat trávu	3
Pracovat na zahradě	2
Prádlo	2
Vařit a péct	1
vařit	1
Péče o rodiče	1

Otázka číslo 8: Jak často plníš své povinnosti doma?

Na otázku číslo 8 odpovídali jen žáci, kteří v otázce číslo 6 zaškrtnuli odpověď „Ano“. Celkem sto čtyřicet čtyři žáků. Žáci mohli zaškrtnout odpověď „Jednou za měsíc“, „Jednou za týden“, „Dvakrát týdně“, „Více než dvakrát týdně“, anebo doplnit svojí vlastní odpověď do kolonky „Jiná odpověď“. Padesát tři (37 %) žáků se shodlo na odpovědi „Více než dvakrát

týdně“, třicet jedna (22 %) žáků zvolilo odpověď „Dvakrát týdně“, třicet (21 %) žáků vyplnilo kolonku „Jiná odpověď“, dvacet čtyři (17 %) žáků pomáhá rodičům v domácnosti jednou za týden a pouze šest (4 %) žáků plní své povinnosti doma jednou za měsíc.

N = 144

Graf č. 8 Plnění povinností

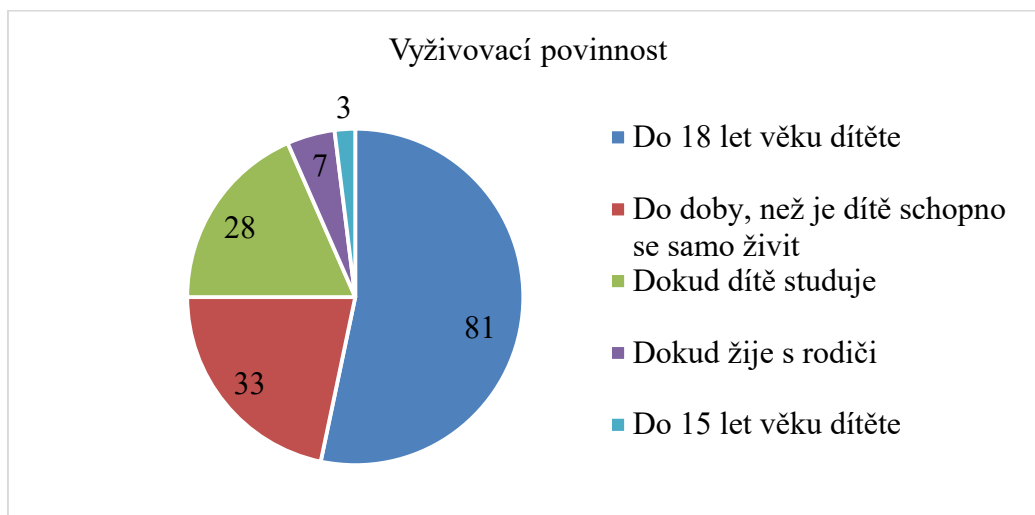
Tabulka 2 – Jiná odpověď k otázce číslo 8

Jiná odpověď	Počty získaných odpovědí
Každý den	24
Dle potřeby rodičů	1
Třikrát denně	1
Každou minutu	1
Kdy chci	1
Každý den nejméně 2x	1
obden	1

Otázka číslo 9: Do kdy mají rodiče vyživovací povinnosti vůči dítěti (tzn. musí dítěti zabezpečit jídlo, oblečení a další potřebné věci k životu)?

Cílem této otázky bylo zjistit znalosti žáků základních škol o vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Žáci vybírali z pěti odpovědí: „Do 15 let věku dítěte“, „Do 18 let věku dítěte“, „Dokud dítě studuje“, „Dokud žije s rodiči“ anebo „Do doby, než je dítě schopno se samo živit“. Správná odpověď je „Do doby, než je dítě schopno se samo živit“. Správnou odpověď uvedlo třicet tři (22 %) žáků z celkového počtu sto padesáti dvou odpovídajících. Osmdesát jedna (53 %) žáků si myslí, že rodiče mají vyživovací povinnost „Do 18 let věku dítěte“, dvacet osm (18 %) žáků „Dokud dítě studuje“, sedm (5 %) žáků uvedlo odpověď „Dokud žije s rodiči“ a tři (2 %) žáci si myslí, že vyživovací povinnost je „Do 15 let věku dítěte“.

N = 152

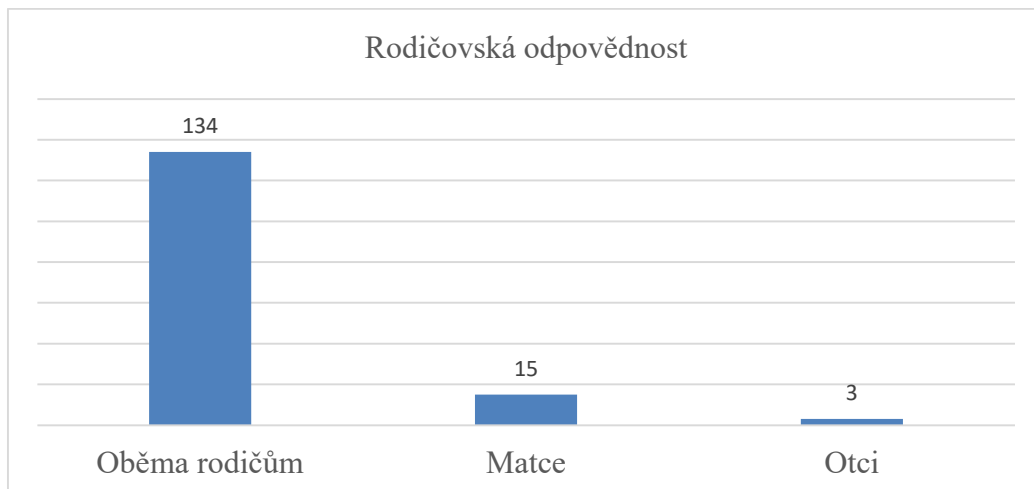

Graf č. 9 Vyživovací povinnost

Otázka číslo 10: Komu náleží rodičovská odpovědnost?

Na otázku číslo 9 jsem nasbírala celkem sto padesát dva odpovědí. Jedná se o uzavřenou otázku, kde respondenti mohli zaškrtnout odpověď „Matce“, „Otcí“ nebo „Oběma rodičům“. Rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům, tuto odpověď uvedlo celkem sto třicet čtyři (88 %) žáků. Podle patnácti (10 %) žáků náleží rodičovská odpovědnost matce a tři (2 %) žáci si myslí, že náleží otcí.

N = 152

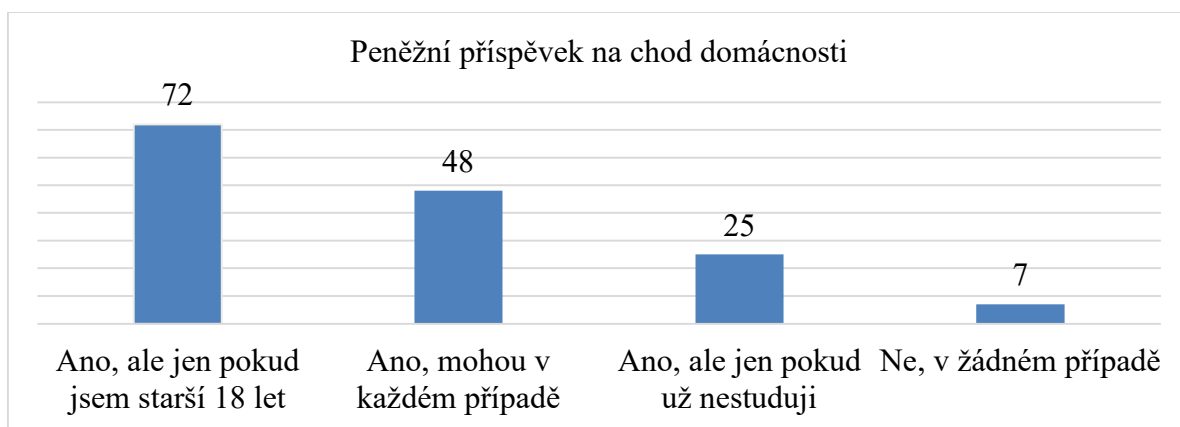

Graf č. 10 Rodičovská odpovědnost

Otázka číslo 11: Pokud si začneš vydělávat a žiješ stále s rodiči. Mohou po tobě rodiče chtít peněžní příspěvek na chod domácnosti?

Rodiče po dítěti, které si vydělává, mohou chtít příspěvek na chod domácnosti v každém případě. Tuto informaci má čtyřicet osm (31,6 %) žáků ze sto padesáti dvou odpovídajících. Žáci nejčastěji zaškrtnli odpověď „Ano, ale jen pokud jsem starší 18 let“ – Tuto odpověď uvedlo celkem sedmdesát dva (47,4 %) žáků. Dvacet pět (16,4 %) žáků ze sto padesáti dvou si myslí, že rodiče mohou po nich chtít peněžní příspěvek, ale jen v případě, pokud již nestudují a celkem sedm (4,6 %) žáků si myslí, že rodiče nemají právo po nich chtít příspěvek na chod domácnosti.

N = 152

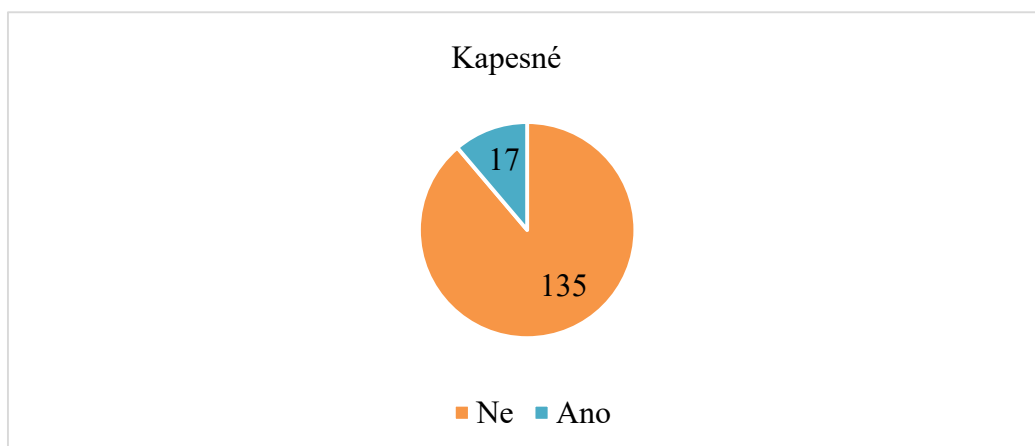

Graf č. 11 Peněžní příspěvek

Otázka číslo 12: Je povinností rodičů dávat dětem kapesné?

Celkem sto třicet pět (89 %) žáků ze sto padesáti dvou odpovídajících vědělo, že rodiče nemají povinnost dávat dětem kapesné. Zbývajících sedmnáct (11 %) si myslelo, že rodiče mají takovou povinnost vůči dětem.

N = 152

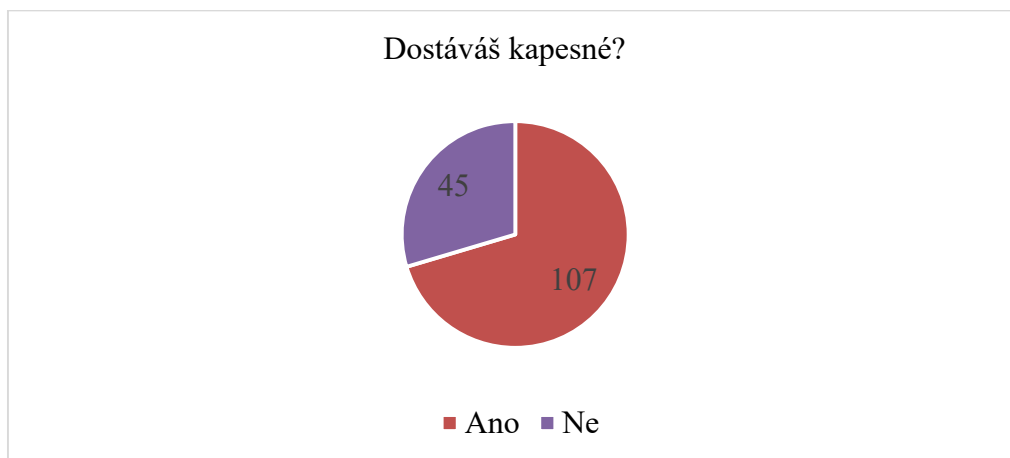

Graf č. 12 Kapesné

Otázka číslo 13: Dostáváš od rodičů pravidelně kapesné?

Cílem této otázky bylo zjistit, kolik dětí dostává peníze od svých rodičů. Z dotazníkového šetření vyplývá, že sto sedm (70 %) žáků z celkového počtu sto padesáti dvou odpovídajících dostává pravidelné kapesné od svých rodičů. Čtyřicet pět (30 %) žáků nedostává pravidelné kapesné.

N = 152

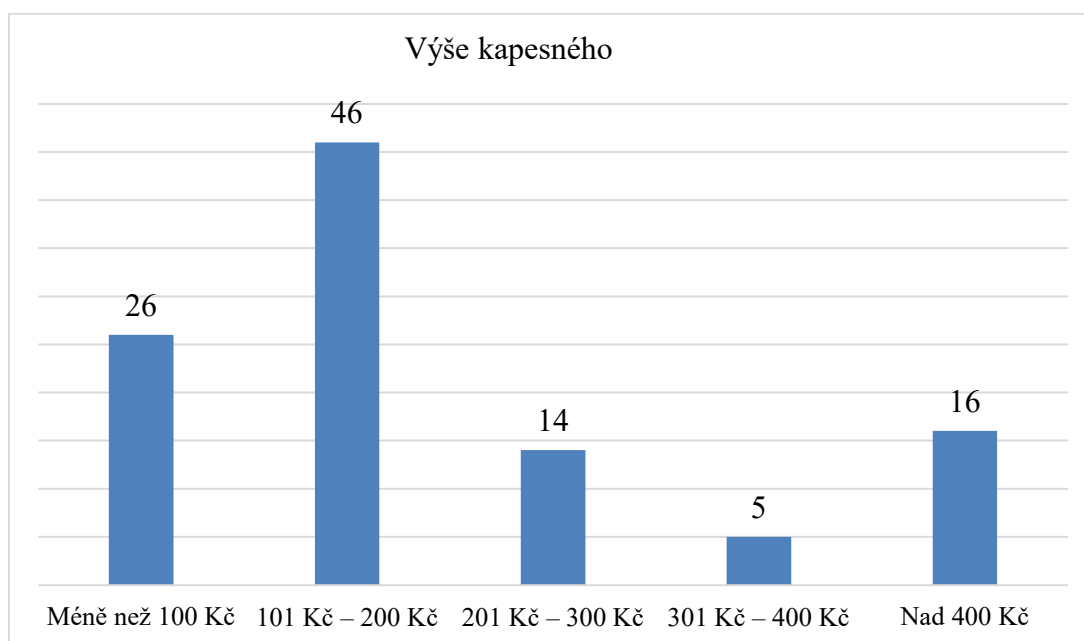

Graf č. 13 Pravidelné kapesné

Otázka číslo 14: Pokud dostáváš kapesné, kolik je to přibližně korun týdně?

Cílem této otázky bylo zjistit průměrnou výši kapesného žáků základních škol. Dle dotazníkového šetření jsem zjistila, že čtyřicet šest (43 %) žáků ze sto sedmi odpovídajících dostává kapesné v rozmezí 101–200 Kč za týden, dvacet šest (24,3 %) žáků dostává méně než 100 Kč, čtrnáct (13 %) žáků dostává 201–300 Kč za týden, pět (4,7 %) žáků ze sto sedmi dotazovaných dostává kapesné v rozmezí 301–400 Kč a šestnáct (15 %) žáků uvedlo, že jejich kapesné je nad 400 Kč za týden.

N = 107

Graf č. 14 Výše kapesného

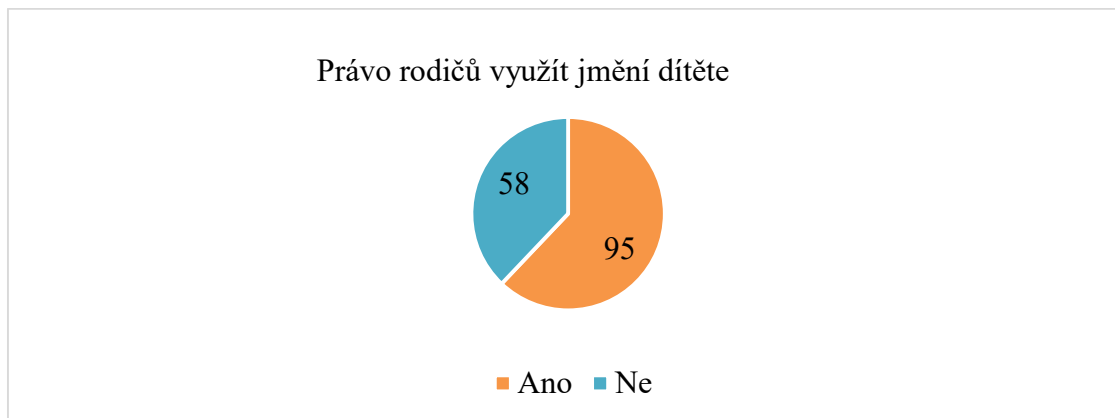
Otázky číslo 15, 16 a 17 byly zaměřené na vědomosti žáků ohledně vlastnictví jmění nebo věcí.

Otázka číslo 15: Pokud získáš nějaké jmění (např. něco zdědíš, vyhraješ nebo vyděláš), rodiče mají povinnost se o něj starat. Mohou tyto peníze použít k tvé výživě nebo výživě tvého sourozence?

U této otázky mě překvapilo, že jsem nejdříve musela vysvětlit žákům, co znamená pojem jmění. Žáci měli na výběr odpověď „Ano“ nebo „Ne“. Správnou odpověď „Ano“ uvedlo celkem devadesát pět (62 %) žáků. Na tuto otázku odpovědělo celkem sto padesát dva

dotazovaných, zbylých padesát osm (38 %) žáků si myslí, že rodiče nemohou využít peníze k jejich výživě nebo výživě sourozence.

N = 152

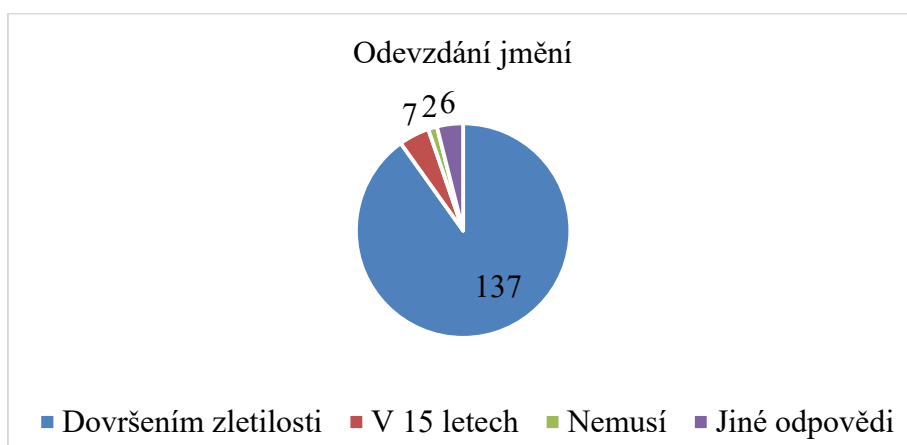

Graf č. 15 Využití jmění

Otázka číslo 16: Kdy rodiče mají povinnost ti jmění odevzdat?

Jedná se o polootevřenou otázku, kdy respondenti mohli vybírat z odpovědí: „Dovršení zletilosti, tzn. v 18 letech“, „V 15 letech“, „Ve 12 letech“ nebo doplnit svojí vlastní odpověď do kolonky „Jiná možnost“. Správnou odpověď zná sto třicet sedm (90 %) respondentů ze sto padesáti dvou respondentů, sedm (5 %) respondentů se domnívá, že rodiče mají povinnost odevzdat jmění dítěti v 15 letech dítěte a dva (1 %) respondenti si dokonce myslí, že rodiče nemusí odevzdat jmění svým dětem. Šest (4 %) respondentů uvedlo jinou možnost.

N = 152

Graf č. 16 Odevzdání jmění

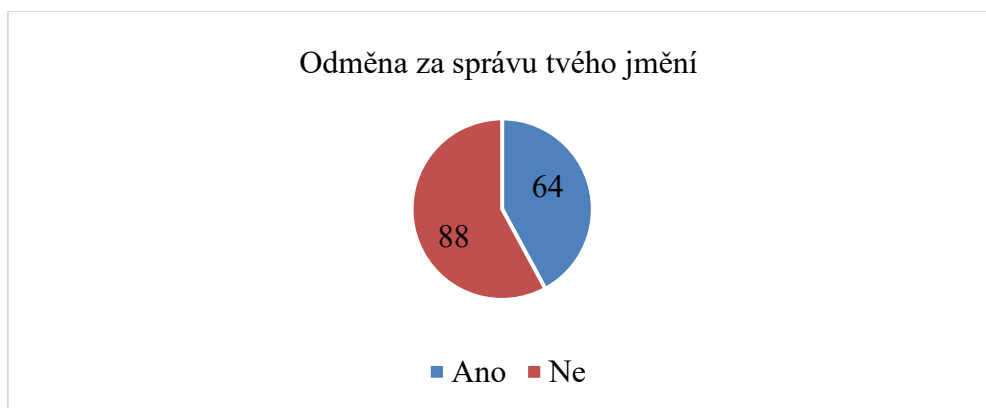
Tabulka 3 – Jiná odpověď k otázce 16

Jiná odpověď	Počty získaných odpovědí
Až budou starý	1
Ve 12 letech	1
Po jejich smrti	1
Podle dohody	1
Až se rodičům bude chtít	1
Nikdy	1

Otázka číslo 17: Mohou od tebe rodiče požadovat přiměřenou odměnu za správu tvého jmění?

Na otázku číslo 17 odpovídali žáci základních škol „Ano“ nebo „Ne“. Správnou odpověď „Ano“ uvedlo ze sto padesáti dvou dotazovaných šedesát čtyři (42 %), zbylých osmdesát osm (58 %) žáků odpovědělo chybně „Ne“.

N = 152

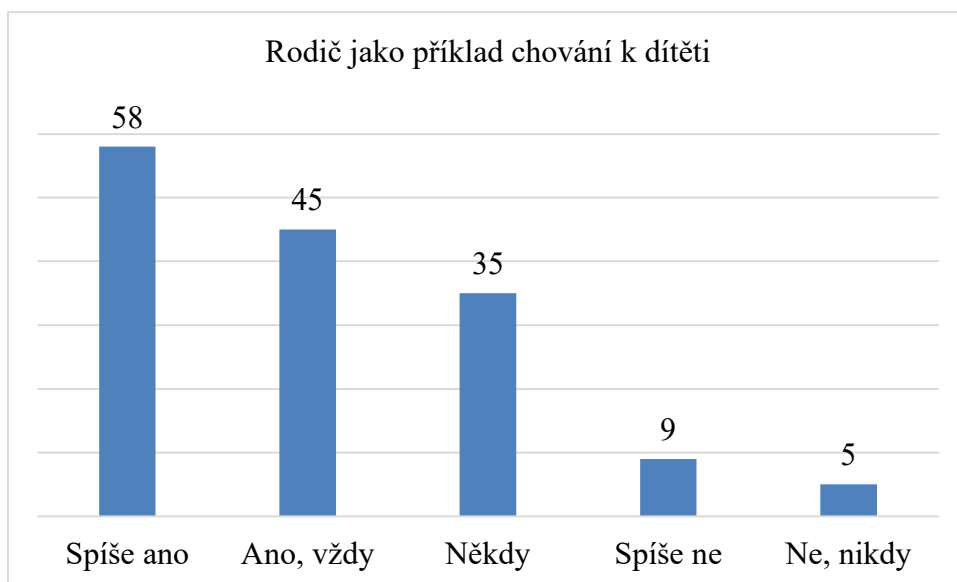
Graf č. 17 Odměna za správu jmění

Otázky číslo 18–23 zkoumají vztah mezi dítětem a rodičem.

Otázka číslo 18: Povinností rodičů je jít svým dětem příkladem. Máš pocit, že ti jdou rodiče příkladem?

Žáci mohli vybírat z pěti uvedených odpovědí: „Ano, vždy“, „Spíše ano“, „Někdy“, „Spíše ne“ nebo „Ne, nikdy“. Celkem jsem získala odpovědi od sto padesáti dvou dotazovaných. Padesát osm (38,2 %) dotazovaných se shodlo na odpovědi „Spíše ano“, dalších čtyřicet pět (29,6 %) uvedlo „Ano, vždy“, na odpovědi „Někdy“ se shodlo celkem třicet pět (23 %) žáků, devět (5,9 %) žáků má pocit, že jim rodiče spíše nejdou příkladem. A odpověď „Ne, nikdy“ uvedlo dohromady pět (3,3 %) žáků.

N = 152

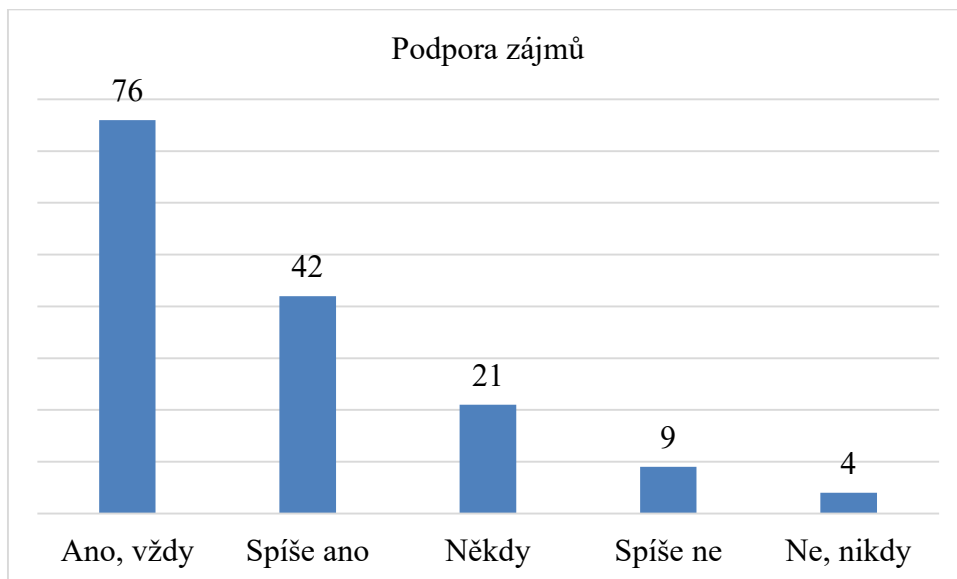

Graf č. 18 Rodič příkladem

Otázka číslo 19: Máš pocit, že tě rodiče podporují ve tvých zájmech?

Na otázku číslo 19 odpovídali žáci základních škol stejným způsobem jako u otázky číslo 18, tedy volili mezi odpověďmi: „Ano, vždy“, „Spíše ano“, „Někdy“, „Spíše ne“ anebo „Ne, nikdy“. Sedmdesát šest (50 %) žáků ze sto padesáti dvou dotazovaných má pocit, že je rodiče vždy podporují v jejich zájmech, čtyřicet dva (27,6 %) žáků uvedlo „Spíše ano“, dvaceti jedna (13,8 %) dotazovaných přijde, že je rodiče někdy podporují v jejich zájmech. Devět (5,9 %) respondentů má pocit, že je rodiče spíše nepodporují v zájmech a čtyři (2,6 %) respondenti uvedli, že je rodiče nikdy nepodporují v jejich zájmech.

N = 152

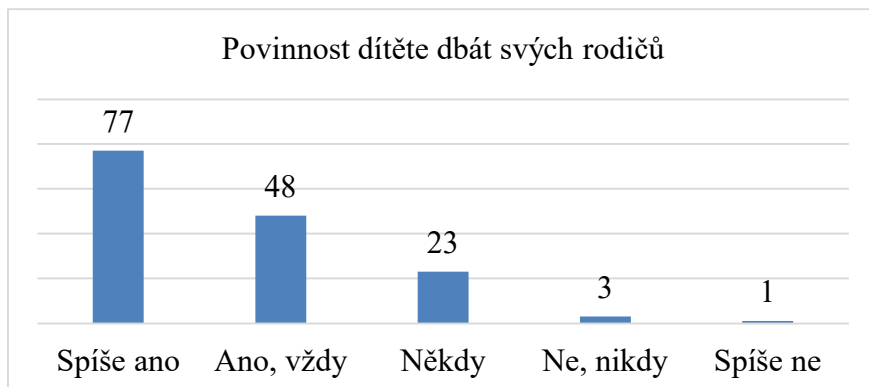

Graf č. 19 Zájmy

Otázka číslo 20: Povinností dětí je dbát svých rodičů, tzn. poslouchat je, ctít a respektovat. Dbáš svých rodičů?

Odpovědi na otázku číslo 20 byly stejné jako u otázky číslo 18 a 19. Sedmdesát sedm (50,7 %) dotazovaných odpovědělo „Spíše ano“, čtyřicet osm (31,6 %) žáků ze sto padesáti dvou dotazovaných uvádí, že vždy dbají svých rodičů. Dalších dvacet tři (15,1 %) žáků uvádí, že někdy dbají svých rodičů. Na odpovědi „Ne, nikdy“ se shodlo celkem tři (2 %) žáci a jeden (0,7 %) žák uvedl, že spíše nedbá svých rodičů.

N = 152

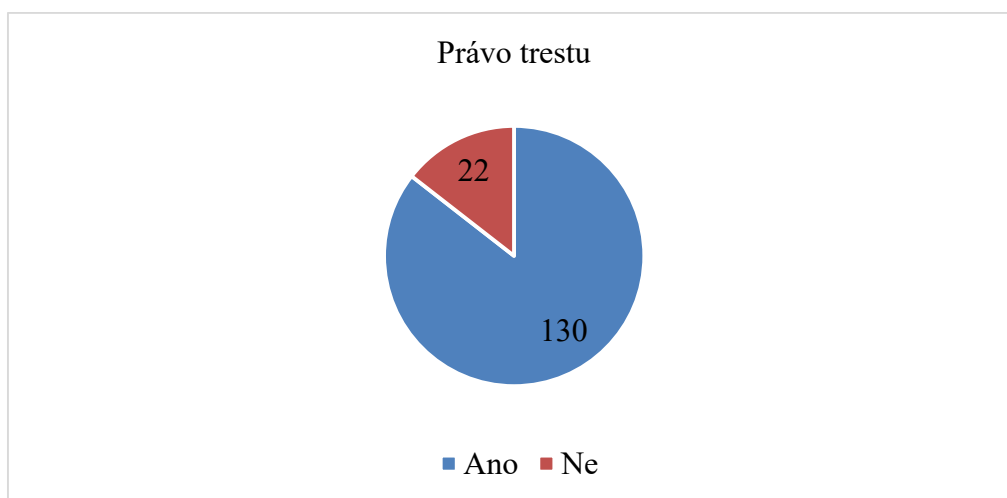
Graf č. 20 Dbát svých rodičů

Otázky číslo 21, 22 a 23 se zabývají užití výchovných prostředků v rodině. Cílem bylo zjistit, zda – li rodiče děti trestají a jaké tresty v dnešní výchově převládají.

Otázka číslo 21: Má rodič právo tě trestat?

Ze sto padesáti dvou dotazovaných se sto třicet (85,5 %) žáků domnívá, že rodiče mají právo trestat své děti. Zbýlých dvacet dva (14,5 %) žáků si myslí, že rodiče toto právo nemají.

N = 152

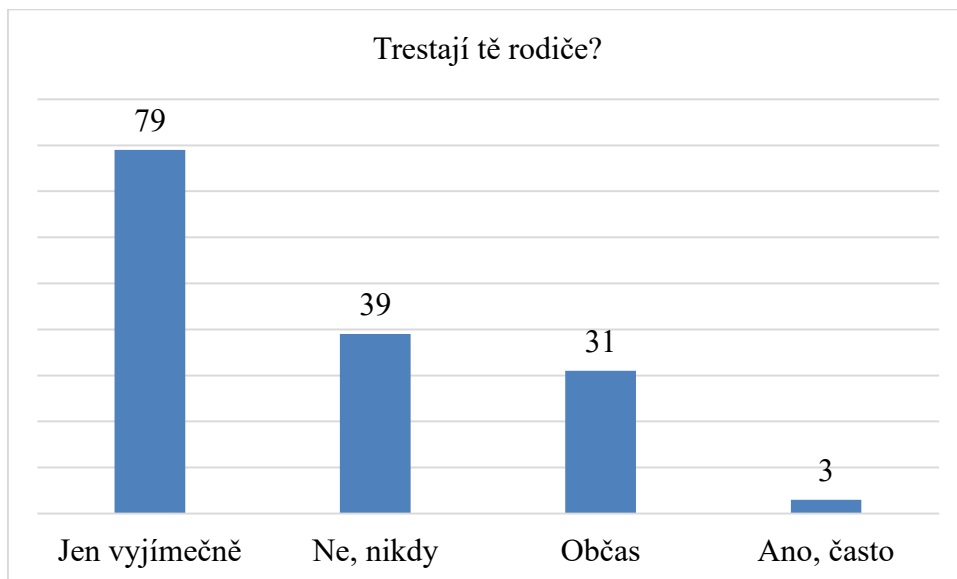

Graf č. 21 Právo trestu

Otázka číslo 22: Trestají tě rodiče?

Sto padesát dva respondentů vybírali ze čtyř odpovědí: „Ano, často“, „Občas“, „Jen výjimečně“, „Ne, nikdy“. Pokud respondenti zvolili odpověď „Ne, nikdy“, pokračovali otázkou číslo 24. Z dotazníkového šetření vyplývá, že sedmdesát devět (52 %) žáků je trestáno svými rodiči jen výjimečně. Třicet devět (25,7 %) žáků nebylo nikdy potrestáno. Občas je potrestáno třicet jedna (20,4 %) žáků a často jsou potrestáni tři (2 %) žáci.

N = 152

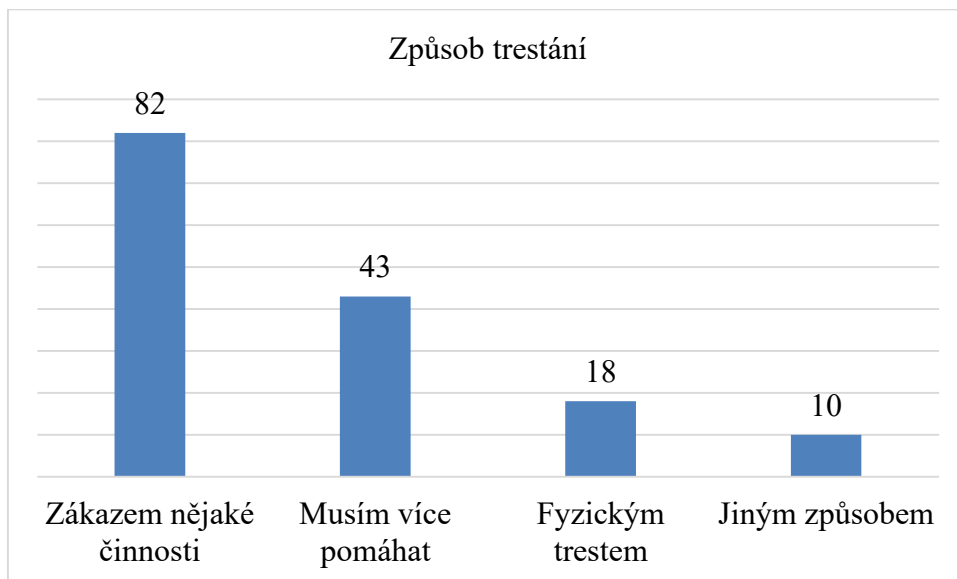

Graf č. 22 Trestání

Otázka číslo 23: Jakým způsobem tě rodiče trestají?

Na otázku číslo 23 odpovídalo celkem sto třináct dotazovaných. Respondenti mohli uvést více odpovědí, proto jsem získala celkem sto padesát tři odpovědí. Jedná se o polootevřenou otázku, respondenti mohli vybírat z odpovědí: „Zákazem nějaké činnosti“, „Musím více pomáhat“, „Fyzickým trestem“ nebo mohli uvést vlastní odpověď do kolonky „Jiným způsobem.“ Osmdesát dvakrát (53,6 %) děti uvedly, že jsou trestány zákazem nějaké činnosti. Čtyřicet třikrát (28,1 %) byla zaevidovaná odpověď „Musím více pomáhat“. Osmnáctkrát (11,8 %) bylo uvedeno „Fyzickým trestem“ a celkem desetkrát (6,5 %) byla doplněna vlastní odpověď, ve které respondenti uváděli, že jsou trestáni hlasitou domluvou, vypnutím internetu a odebráním kapesného.

N = 153

Graf č. 23 Způsob trestání

Tabulka 4 – Jiná odpověď k otázce číslo 23

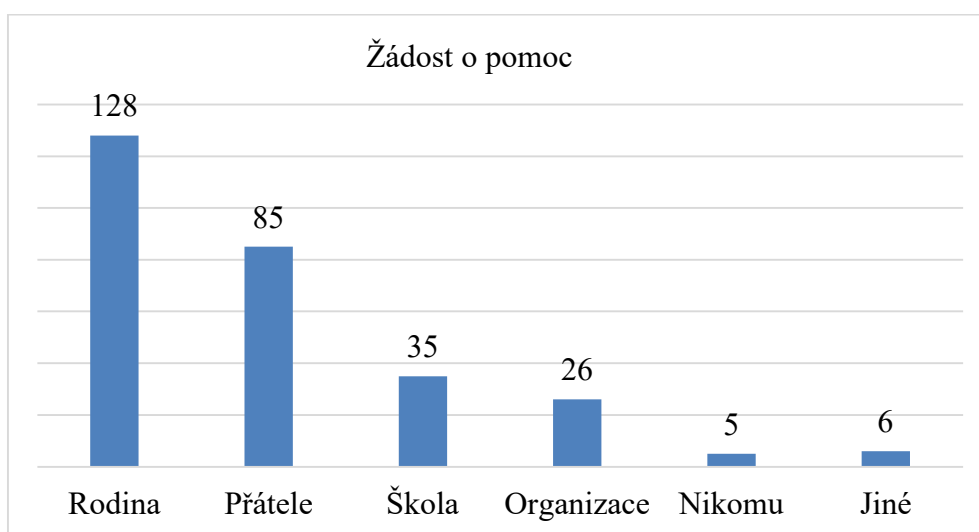
Jiným způsob	Počty získaných odpovědí
Seřváním	4
Dohodou	1
Odebráním kapesného, zabavením mobilu	1
Zabavením elektroniky	1
Napravením toho, co jsem udělal špatně	1
Psychicky	1
Nesmím jít ven	1

Otázka číslo 24: Jako každý člověk máš určitá práva, jako je např. právo na život, na bezpečí, právo chodit do školy atd. Koho bys požádal o pomoc, pokud by ti někdo tyto práva narušoval?

Cílem této otázky bylo zjistit, na koho se děti nejvíce obracejí v případě pomoci. Jedná se o polootevřenou otázku. Respondenti mohli uvést: „Rodinu“, „Přátele“, „Školu“,

„Organizaci“, „Nikomu bych to neřekl“ nebo uvést vlastní odpověď do kolonky „Jiná možnost“. Uvádět mohli více odpovědí. Celkem odpovídalo sto padesát dva respondentů, od kterých jsem získala celkem dvě stě osmdesát pět odpovědí. Sto dvacet osmkrát (44,9 %) byla zaškrtnuta odpověď „Rodina“, odpověď „Přátele“ osmdesát pětkrát (29,8 %), odpověď „Škola“ třicet pětkrát (12,3 %), odpověď „Organizace“ dvacet šestkrát (9,1 %), odpověď „Nikomu“ pětkrát (1,8 %) a vlastní odpověď do kolonky „Jiná“ byla zaznamenána šestkrát (2,1 %). Žáci by se dle ní svěřili policii nebo právníkovi.

N = 285

Graf č. 24 Pomoc

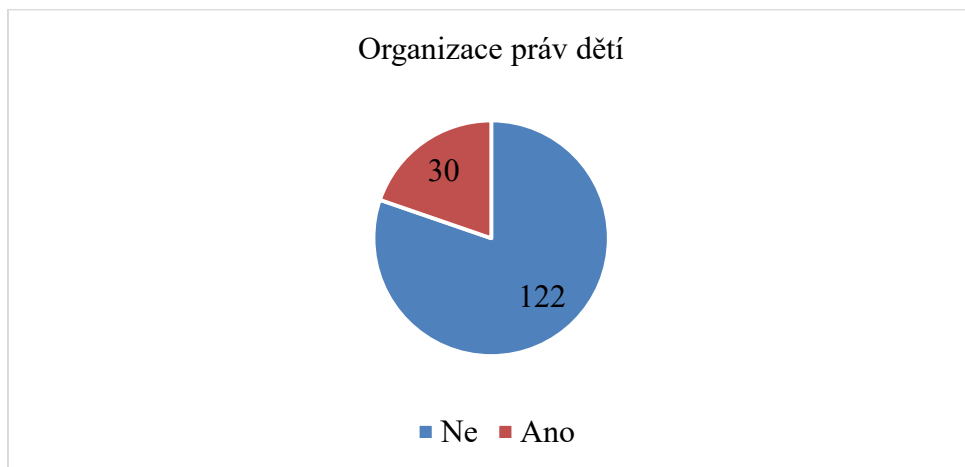
Tabulka 5 – Odpověď Jiné k otázce číslo 24

Jiné	Počty získaných odpovědí
Policie	2
policie	1
právník	3

Otázka číslo 25: Znáš nějakou organizaci, která se zabývá právem dětí?

Z celkových sto padesáti dvou odpovědí bylo třicet (20 %) kladných, sto dvacet dva (80 %) žáků nezná žádnou organizaci. Někteří žáci ale napsali, že by v případě potřeby neměli problém si nějakou organizaci vyhledat na internetu.

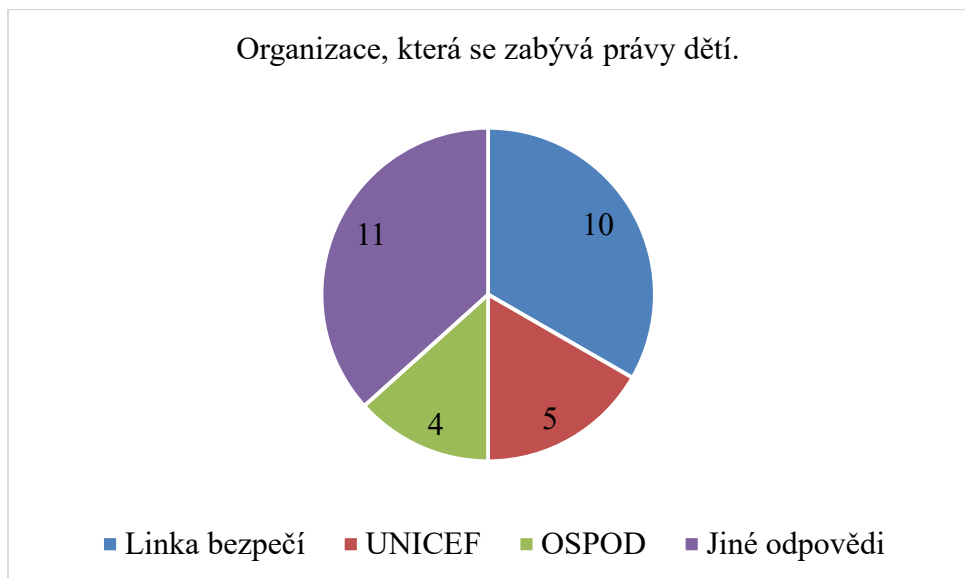
N = 152

Graf č. 25 Organizace práv dítěte

Pokud žáci odpověděli na tuto otázku „Ano“, jejich úkolem bylo napsat název organizace. Deset dětí (33 %) ze třiceti zná organizaci Linku bezpečí, pět dětí (17 %) uvedlo UNICEF, čtyři (13 %) děti OSPOD a jedenáct (37 %) dětí uvedlo další různorodé odpovědi např. NICM, Modrá linka, Právo na dětství, Právo dětem, Dobrá rodina anebo Policii.

N = 30

Graf č. 26 Organizace

Tabulka 6 – Jiné odpovědi k otázce číslo 25

Jiné odpovědi	Počty získaných odpovědí
Právo dětem	3
právo na dětství	2
policie	1
NICM	1
Ochrana práv dítěte	1
Ochrana lidských práv	1
Modrá linka	1
Dobrá rodina	1

2.4 Diskuse, komparace dat a doporučení

Tato část se věnuje zhodnocení všech cílů bakalářské práce, komparaci vybraných otázek z dotazníkového šetření a z toho plynoucí doporučení pro praxi.

Hlavní cíl výzkumu:

Zjistit znalost (počet správných odpovědí) žáků druhého stupně (8. a 9. tříd) vybraných základních škol o právech a povinnostech dětí v oblasti rodinného práva.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké mají znalosti (kolik správných odpovědí označí) žáci 8. a 9. tříd vybraných základních škol o právech a povinnostech dětí v oblasti rodinného práva?

Tabulka 7 - Znalosti

Otázka	Celkový počet získaných odpovědí	Celkový počet správných odpovědí	Chybné odpovědi
Otázka č. 4: Dítě dle zákona	152	107 (70,4 %)	45 (29,6 %)
Otázka č. 5: Názor u soudu	152	39 (25,7 %)	113 (74,3 %)
Otázka č. 9: Vyživovací povinnost	152	33 (21,7 %)	119 (78,3 %)
Otázka č. 10: Rodičovská odpovědnost	152	134 (88,2 %)	18 (11,8 %)
Otázka č. 11: Peněžní příspěvek	152	48 (31,6 %)	104 (68,4 %)
Otázka č. 12: Kapesné	152	135 (88,8 %)	17 (11,2 %)
Otázka č. 15: Jmění	152	95 (62,5 %)	57 (37,5 %)
Otázka č. 16: Odevzdání jmění	152	137 (90,1 %)	15 (9,9 %)
Otázka č. 17: Odměna za správu jmění	152	64 (42,1 %)	88 (57,9 %)
Otázka č. 21: Trestání	152	130 (85,5 %)	22 (14,5 %)

Otázka č. 25: Organizace	152	30 (19,7 %)	122 (80,3 %)
Celkem	1672 (100 %)	952 (56,9 %)	720 (43,1 %)

Na znalostní otázky vždy odpovídal plný počet žáků, tedy sto padesát dva. Alarmující pro mě byly otázky se správnými odpověďmi pod 40 %, v tabulce jsou označeny červeně.

Nejméně správných odpovědí získala otázka č. 25. Jen třicet (19,7 %) žáků zná nějakou organizaci zabývající se právem dětí. Šestnáct z nich jsou žáci 8. tříd a čtrnáct z nich žáci 9. tříd. Někteří žáci ale dopisovali, že v případě potřeby si ji zjistí na internetu. Pouze třicet tři (21,7 %) žáků zná správnou odpověď na otázku číslo 9, třicet devět (25,7 %) žáků správně odpovědělo na otázku číslo 5 a čtyřicet osm (31,6 %) na otázku číslo 11. Žáci tedy nemají dostatečné znalosti o vyživovací povinnosti, o názoru u soudu, o peněžním příspěvku na chod domácnosti a o organizacích.

Z dotazníkového šetření se také kromě správně zodpovězených otázek dal zjistit nejúspěšnější a nejméně úspěšný žák. Nejúspěšnější žáci byli tři chlapci ze základní školy Máj v Českých Budějovicích, dva z 9. třídy a jeden z 8. třídy. Správně odpověděli na deset otázek z jedenácti. Všichni tři špatně odpověděli na otázku číslo 9 (Do kdy mají rodiče vyživovací povinnost vůči dětem?). Naopak nejméně úspěšný byl žák 8. třídy základní školy Bohumila Hrabala v Praze s jednou správně zodpovězenou otázkou. Správně odpověděl na otázku číslo 12 (Je povinností rodičů dávat dětem kapesné?).

Závěr: Hlavní cíl byl splněn a výzkumná otázka prověřena. Znalosti v oblasti rodinného práva jsou 56,9 %.

Dílčí cíl 1:

Zjistit, zda existuje rozdíl mezi znalostmi (počtem správných odpovědí) v oblasti rodinného práva mezi jednotlivými ročníky vybraných základních škol.

Dílčí výzkumná otázka 1:

Existuje rozdíl mezi znalostmi, tedy počtem správných odpovědí, v oblasti rodinného práva mezi jednotlivými ročníky na vybraných základních školách?

Tabulka 8 - Rozdíl ve znalostech

Otázky	Počet správných odpovědí v 8. třídách	Počet správných odpovědí v 9. třídách	Rozdíl 8. a 9. třída
Otázka č. 4: Dítě dle zákona	68 (69,4 %)	39 (72,2 %)	-2,8 %
Otázka č. 5: Názor u soudu	27 (27,6 %)	12 (22,2 %)	+5,4 %
Otázka č. 9: Vyživovací povinnost	24 (24,5 %)	9 (16,7 %)	+7,8 %
Otázka č. 10: Rodičovská odpovědnost	84 (85,7 %)	50 (92,6 %)	-6,9 %
Otázka č. 11: Peněžní příspěvek	31 (31,6 %)	17 (31,5 %)	+0,1 %
Otázka č. 12: Kapesné	86 (87,8 %)	49 (90,7 %)	-2,9 %

Otázka č. 15: Jmění	59 (60,2 %)	36 (66,7 %)	-6,5 %
Otázka č. 16: Odevzdání jmění	90 (91,8 %)	47 (87 %)	+4,8 %
Otázka č. 17: Odměna za správu jmění	44 (44,9 %)	20 (37 %)	+7,9 %
Otázka č. 21: Trestání	82 (83,7 %)	48 (88,6 %)	-4,9 %
Otázka č. 25: Organizace	16 (16,3 %)	14 (25,9 %)	-9,6 %
Celkový rozdíl			-7,6 %

K zjištění dílčího cíle 1 jsem vycházela z otázek č. 4, 5, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 21 a 25 v dotazníkovém šetření. Dotazníkového šetření se účastnilo devadesát osm žáků 8. tříd vybraných základních škol a padesát čtyři žáků 9. tříd vybraných základních škol. Abych mohla porovnat jejich znalosti, musela jsem si vypočítat kolik procent žáků z daného ročníku správně odpovědělo. Poslední sloupeček vpravo udává rozdíl ve správných odpovědích mezi 8. a 9. třídami vybraných základních škol. Řádek „Celkem“ udává celkový počet správných odpovědí v procentech pro daný ročník. Rozdíl ve znalostech mezi 8. a 9. ročníky je u každé otázky, tedy celkem 7,6 %. Lepší výsledek měli žáci 9. tříd.

Také jsem zjistila, že největší rozdíl v počtech správných odpovědí v jednotlivých ročnících je u otázky číslo 25.

Závěr: Dílčí cíl 1 byl splněn a výzkumná otázka 1 prověřena. Celkový rozdíl ve znalostech žáků 8. a 9. tříd v oblasti rodinného práva je 7,6 %. Žáci 9. tříd měli lepší výsledek.

Dílčí cíl 2:

Zjistit, zda děvčata pomáhají v domácnosti častěji než chlapci.

Dílčí výzkumná otázka 2:

Pomáhají děvčata v domácnosti častěji než chlapci?

Vycházela jsem z odpovědí na otázky číslo 6: „Máš nějaké povinnosti doma?“ a 7: „Jaké to jsou?“. Ze sto čtyřiceti čtyř kladných odpovědí bylo šedesát osm chlapců (tedy všichni dotazovaný) a sedmdesát šest dívek. Osm dívek nemá žádné povinnosti, pro zajímavost to byly tři dívky ze základní školy T. G. Masaryka Pyšely, čtyři dívky ze základní školy B. Hrabala a jedna dívka ze základní školy Máj. Nejvíce žáků odpovědělo, že v domácnosti pomáhají více než dvakrát týdně. Z toho bylo dvacet devět (38,2 %) děvčat a dvacet čtyři (35,3 %) chlapců. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že pomáhají dvakrát týdně. Tuto odpověď uvedlo sedm dívek, což odpovídá 9,2 % z celkového počtu dívek a dvanáct chlapců, což odpovídá 17, 7 % z celkového počtu chlapců.

Tabulka 9 – Povinnosti chlapci/dívky

Pohlaví	Celkem odpovídalo	Odpověď „Ano“ na otázku č. 7	Rozdíl děvčata/chlapci
Děvčata	84	76 (90,5 %)	-9,5 %
Chlapci	68	68 (100 %)	

Závěr: Cíl 2 splněn a výzkumná otázka 2 prověřena. Dle šetření jsem zjistila, že v domácnosti pomáhají více chlapci než děvčata. Z dotazovaných pomáhá 100 % chlapců a 90,5 % děvčat.

Dílčí cíl 3:

Zjistit, zdali žáci z městských základních škol dostávají vyšší obnos kapesného než žáci z vesnické základní školy.

Dílčí výzkumná otázka 3:

Dostávají žáci navštěvující městskou základní školu vyšší obnos kapesného než žáci navštěvující vesnickou základní školu?

Z výzkumu vyplývá, že čtyřicet pět dětí nedostává pravidelné kapesné (třicet čtyři městských žáků a jedenáct vesnických žáků).

Tabulka 10 - Kapesné

Částka	Vesnická škola (42 žáků)	Městské školy (110 žáků)
0Kč	11 (29,2 %)	34 (30,9 %)
<100Kč	8 (19,1 %)	18 (16,4 %)
101 - 200Kč	12 (28,6 %)	34 (30,9 %)
201 – 300Kč	5 (11,9 %)	9 (8,2 %)
301 – 400Kč	2 (4,8 %)	3 (2,7 %)
> 400Kč	4 (9,5 %)	12 (10,9 %)

Z celkového počtu žáků, tedy sto padesáti dvou, je městských 72,4 % a 27,6 % dětí vesnických. Kapesné dostává sedmdesát šest městských dětí ze sto deseti, tedy 69,1 % a třicet jedna vesnických dětí, tedy 73,8 % dětí. Pokud v tabulce číslo 9 porovnáme zjištěná procenta v sloupečku Vesnická škola a sloupečku Městské školy, zjistíme, že rozdíl je zcela minimální. V oblasti financí jsem zjistila další zajímavosti např. že žáci nejčastěji dostávají kapesné ve výši 101–200 Kč za měsíc. Čtyřicet osm žáků ze sto padesáti dvou ví, že rodiče po nich můžou chtít příspěvek na chod domácnosti v případě, že si vydělávají a žijí stále s rodiči. Celkem 62 % žáků odpovědělo správně na otázku č. 15 týkající se jmění dítěte

a možnosti rodičů toto jmění využít k výživě dětí. 90 % respondentů odpovědělo správně na otázku č. 16: Kdy mají rodiče povinnost jmění dítěti odevzdat. Rodiče mohou chtít odměnu za správu jmění dítěte: Tuto odpověď znalo celkem 42 % dotazovaných.

Závěr: Dílčí cíl 3 splněn, výzkumná otázka 3 prověřena. Rozdíl ve výši kapesného v závislosti na umístění školy je minimální.

Dílčí cíl 4:

Zjistit vztahy žáků 8. a 9. tříd vybraných základních škol k rodičům.

Dílčí výzkumná otázka 4:

Hodnotí žáci 8. a 9. tříd vybraných základních škol vztahy k rodičům odlišně?

K zjištění této výzkumné otázky jsem vycházela z odpovědí získaných z otázek číslo 18, 19 a 20. Dotazník vyplnilo celkem sto padesát dva žáků, z toho devadesát osm (64,5 %) osmáků a padesát čtyři (35,5 %) deváťáků.

Tabulka 11 - Vztahy

kategorie	celkem	8. tř. (98 žáků)	9. tř. (54 žáků)	Rozdíl 8. a 9. tř.
ano	425	276 (93,9 %)	149 (92 %)	+1,9 %
ne	31	18 (6,1 %)	13 (8 %)	-1,9 %

Odpovědi na otázky číslo 18, 19 a 20 jsem si rozdělila do dvou kategorií. 1. kategorie Ano obsahuje odpovědi „Ano, vždy“, „Spíše ano“ a „Někdy“. Do 2. kategorie Ne jsem vložila odpovědi „Spíše ne“ a „Ne, nikdy“. Dle tabulky číslo můžeme zjistit, že žáci 8. tříd vnímají vztah k rodičům o trochu lépe než žáci 9. tříd.

Závěr: Dílčí cíl 4 splněn, výzkumná otázka 4 prověřena. Žáci 8. tříd vnímají vztah k rodičům kladněji o 1,9 % než žáci 9. tříd.

Dílčí cíl 5:

Zjistit komu se žáci 8. a 9. tříd vybraných základních škol nejčastěji svěřují se svými problémy.

Dílčí výzkumná otázka 5:

Komu se žáci 8. a 9 tříd vybraných základních škol nejčastěji svěřují?

Vycházela jsem z otázky číslo 24. Dle dotazníkového šetření vyplývá, že se žáci nejvíce svěřují rodině a poté přátelům.

Závěr: Dílčí cíl 5 splněn, výzkumná otázka 5 prověřena. Žáci se nejčastěji svěřují rodině a přátelům.

Po zhodnocení cílů jsem se věnovala komparaci dat.

Komparace dat

Tato část se věnuje komparaci dat. Ke komparaci jsem vybrala otázky číslo 6, 7, 8 týkající se povinností v domácnosti. Dále otázky číslo 12, 13 a 14 související s výší kapesného, a nakonec otázky číslo 21, 22 a 23 týkající se trestání žáků.

Při komparaci dat u otázek týkající se povinností dětí v domácnosti bylo zjištěno, že sto čtyřicet čtyři dětí ze sto padesáti dvou má nějaké povinnosti doma, zbylých osm žádné povinnosti nemá. Jednou za měsíc plní své povinnosti čtyři žáci, mezi jejich povinnosti patří úklid, pomoc se sourozenci, venčení mazlíčků a odnos odpadku. Více než dvakrát týdně uklízí celkem padesát tři žáků, tito žáci uvedli jako své povinnosti pomoc se sourozenci, venčení domácích mazlíčků a odnos odpadků. Své povinnosti jako je úklid, pomoc se sourozenci, venčení domácích mazlíčků a odnos odpadků plní dvacet čtyři žáků jednou týdně. Dvakrát týdně plní své povinnosti třicet jedna žáků, jako své povinnosti uvedli úklid, pomoc se sourozenci, venčení domácích mazlíčků a odnos odpadků. Do jiné odpovědi viz tabulka číslo žáci uvedli své povinnosti jako úklid, pomoc se sourozenci, venčení domácích mazlíčků a odnos odpadků.

Tabulka 12 – Komparace povinností

Pravidelnost plnění povinností	Druh povinností a počty odpovědí	Celkem odpovídalo
Jednou za měsíc	úklid 4, pomoc se sourozenci 1, venčení domácích mazlíčků 1, odnos odpadků 2	6
Více než dvakrát týdně	úklid 51, pomoc se sourozenci 18, venčení domácích mazlíčků 19, odnos odpadků 35, jiná odpověď 7	53
Jednou týdně	úklid 20, pomoc se sourozenci 7, venčení domácích mazlíčků 4, odnos odpadků 10, jiná odpověď 1	24
Dvakrát týdně	úklid 27, pomoc se sourozenci 10, venčení domácích mazlíčků 9, odnos odpadků 20, jiná odpověď 4	31
Jiné odpovědi	úklid 27, pomoc se sourozenci 12, venčení domácích mazlíčků 14, odnos odpadků 4, jiná odpověď 4	30

Dále jsem ke komparaci dat využila otázky číslo 12, 13 a 14.

Při komparaci dat u otázek týkající se kapesného bylo zjištěno, že sto třicet pět žáků se shodlo, že není povinností dávat dětem kapesné. Zbylých sedmnáct respondentů si myslí, že povinností rodičů je dávat dětem kapesné. Ze sto třiceti pěti žáků, kteří uvedli, že povinností rodičů není dávat dětem kapesné, čtyřicet dva nedostává pravidelné kapesné a devadesát tři dostává pravidelné kapesné. Čtrnáct žáků, kteří si mysleli, že je povinností od rodičů dostávat kapesné, dostává pravidelné kapesné a tři žáci pravidelné kapesné nedostávají.

Další část této bakalářské práce se věnuje komparaci otázek číslo 21, 22 a 23

Při komparaci dat u otázek týkající se trestání žáků bylo zjištěno, že na otázku číslo 21 (Má rodič právo tě trestat?) odpovědělo celkem sto padesát dva žáků. Dvacet dva žáků si myslí, že je rodiče nemají právo trestat. V otázce číslo 22 (Trestají tě rodiče?) osm z těchto žáků odpovědělo „Jen výjimečně“, „Občas“ dva a nikdy není trestáno dvanáct z nich.

Tabulka 13 – Pravidelnost trestání žáků, kteří si myslí, že je rodiče nemají právo trestat

Odpovědi na otázku č. 22 žáků, kteří odpověděli v otázce č. 21 „Ne“	
Jen, výjimečně	8
Ne, nikdy	12
Občas	2

Žáci, kteří se shodli, že je rodiče nemají právo trestat a kteří uvedli, že je rodiče trestají jen ve výjimečných případech nebo občas, odpovídali na otázku číslo 23 dle tabulky číslo 8. Tedy dva z nich musí více pomáhat, jeden fyzickým trestem a povinností více pomáhat, jeden psychicky, dva seřváním, jeden zabavením elektroniky, dva zákazem nějaké činnosti, jeden uvedl zákaz nějaké činnosti a více povinnostmi doma.

Tabulka 14 – Způsob trestání žáků, kteří si myslí, že rodiče nemají právo je trestat

Odpovědi žáků, kteří v otázce číslo 21 se shodli na odpovědi „Ne“ a jsou rodiči trestáni občas nebo jen výjimečně.	
Musím více pomáhat	2
Musím více pomáhat, Fyzickým trestem	1
Psychicky	1
Seřváním	2
Zabavení elektroniky	1
Zákazem nějaké činnosti	2
Zákazem nějaké činnosti, Musím více pomáhat	1

Následující kapitola se věnuje doporučení pro praxi.

Doporučení pro praxi:

- Zařadit problematiku práv a povinností do školního vzdělávacího programu. Využít projektového učení, diskuse a příklady. Zvýšit tak povědomí dětí o jejich právech a povinnostech.
- Zařadit finanční gramotnost do učiva.
- Zvýšit povědomí dětí o jejich možnostech řešení problémů.
- Informovat žáky vybraných základních škol o jejich možnostech vyjadřovat se u soudu.
- Informovat žáky vybraných základních škol o vyživovací povinnosti rodičů.
- Informovat žáky vybraných základních škol o peněžním příspěvku na chod domácnosti.
- Zvýšit povědomí žáků vybraných základních škol o organizacích zabývajících se právy dětí.

Závěr

Aby se lidem žilo dobře, je důležité, aby byla stanovena pravidla společnosti, která platí pro všechny. K pravidlům samozřejmě patří určitá práva a povinnosti jedince. Najdeme je na různých místech, ať už v práci, ve škole, na veřejnosti ale také doma. Pravidla v práci a ve škole jsou pevně dané. Zdokumentované je najdeme např. ve školním řádu nebo v pracovním řádu. Mě ale zajímala práva a povinnosti rodičů a dětí. Chtěla jsem zjistit, jaké mají děti povědomí o svých právech a povinnostech v oblasti rodinného práva.

V teoretické části této bakalářské práce jsem se zabývala vysvětlením nejčastěji používaných termínů, historickým vývojem práv dětí, historickým vývojem vztahu mezi rodičem a dítětem, jednotlivými právy a povinnosti rodičů a dětí, rodičovskou odpovědností a vyživovací povinností.

Ve výzkumné části jsem se zabývala vědomostmi a postoji žáků druhého stupně vybraných základních škol o jejich právech a povinnostech doma. Nejdříve jsem stanovila hlavní cíl, poté dílčí cíle. Ve třech vybraných základních školách jsem provedla dotazníkové šetření, jeho výsledky jsem zaznamenala do výzkumné části této práce. Po zhodnocení výsledků jsem zhodnotila své cíle a napsala doporučení.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit znalost (počty správných odpovědí) žáků druhého stupně (8. a 9. tříd) vybraných základních škol o právech a povinnostech dětí v oblasti rodinného práva. Znalosti v oblasti rodinného práva jsou 56,9 %.

Dílčím cílem 1 bylo zjistit rozdíly ve znalostech v oblasti rodinného práva v jednotlivých ročnících. Výsledkem je, že rozdíl ve vědomostech mezi 8. a 9. třídami je 7,6 %. Žáci mají nedostatečné znalosti o vyživovací povinnosti, o názoru u soudu, o peněžním příspěvku na chod domácnosti. Většina z nich nezná žádnou organizaci zabývající se právy dětí.

Dílčím cílem 2 bylo zjistit, zda děvčata pomáhají v domácnosti častěji než chlapci. Z dotazníkového šetření jsem zjistila, že v domácnosti pomáhá 100 % chlapců a 90,5 % dívek. Žáci se nejčastěji shodli, že plní své povinnosti více než dvakrát týdně. Nejčastější povinností doma je úklid.

Dílčím cílem 3 bylo zjistit, zda žáci navštěvující městské školy dostávají vyšší obnos kapesného než žáci navštěvující vesnickou školu. Rozdíl ve výši kapesného mezi městskými

a vesnickými žáky je minimální. Žáci nejčastěji dostávají kapesné ve výši 101–200 Kč za měsíc.

Dílčím cílem 4 bylo zjistit, zda žáci 8. tříd vnímají jejich vztahy k rodičům odlišně než žáci 9. tříd. Dle výsledků dotazníkového šetření jsem došla k výsledku, že žáci 8. tříd vnímají vztah ke svým rodičům kladněji než žáci 9. tříd.

Dílčím cílem 5 bylo zjistit komu se žáci 8. a 9. tříd vybraných základních škol nejčastěji svěřují s problémy. Většina dotazovaných žádá o pomoc rodinu a přátele. Jen třicet žáků zná nějakou organizaci zabývající se právy dětí. Nejčastěji jmenovaná byla Linka bezpečí.

Dle mého názoru by bylo zajímavé udělat toto dotazníkové šetření znovu se stejnými žáky a porovnat ho. Zjistit tak, jestli se jejich vědomosti a postoje změnily.

Pro další výzkum bych zvýšila počet respondentů.

3 Seznam použitých informačních zdrojů

Tištěné zdroje

1. DAVID, Roman. 1999. Práva dítěte: úmluva o právech dítěte a její charakteristika: mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty: rodina a základy rodinného práva. Olomouc: Nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-076-8.
2. DUNOVSKÝ, Jiří. 1999. Sociální pediatrie: vybrané kapitoly. Praha: Grada. ISBN 80-7169-254-9.
3. HANUŠOVA, J. 2009. Kompetence studentů vybraných fakult Univerzity Karlovy k prevenci syndromu sexuálního zneužívání dětí: Doktorská disertační práce. České Budějovice: ZSF JU, 126. s., příl.
4. HANZOVÁ, Marie, Miloslav KODÝM a Marta KREMLIČKOVÁ. 1995. Práva a povinnosti našich dětí. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-7187-007-2.
5. MATOUŠEK, Oldřich, ed. 2017. Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1242-3.
6. MATOUŠEK, Oldřich. 1997. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.
7. MACELA, Miloslav. 2019. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-481-4.
8. MOŽNÝ, Ivo. 2008. Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.
9. NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. 2017. Nový občanský zákoník. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing. Právo pro každého Grada. ISBN 978-80-271-0431-4.
10. ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. 2017. Povinnosti a práva rodičů k dětem. Praha: Leges. Teoretik. ISBN 978-80-7502-195-3.

11. Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. 2016. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. ISBN 978-80-7421-120-1.
12. VÁGNEROVÁ, Marie. 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje

1. OSN [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/>
2. Tabulka výživného 2020 [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.vasevyzivne.cz/tabulka-vyzivneho-2019/#results-1>
3. Úmluva o právech dítěte [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <http://www.naseprava.cz/umluva-o-pravech-ditete/>
4. Úmluva o právech dítěte [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>
5. Úmluva o právech dítěte [online]. [cit. 2020-03-07]. [zveřejnění 2008-10-03] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>
6. Zákon č. 301/2000 Sb. [online]. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301>
7. Zákon č. 89/2012 Sb. [online]. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Seznam příloh

1. Ukázka dotazníku
2. Vyplněný dotazník žáka 8. třídy základní školy
3. Vyplněný dotazník žáka 9. třídy základní školy

Ukázka dotazníku

Milí žáci,

prosím Váš o vyplnění tohoto anonymního dotazníku, který obsahuje 25 otázek. Cílem dotazníku je zjistit odpovědi a postoje žáků 2. stupně vybraných základních škol týkající se práv a povinností dětí. Dotazník obsahuje otevřené a uzavřené otázky. Pokud není uvedeno jinak, prosím zakroužkujte jen jednu správnou odpověď.

1. Pohlaví
 - Žena
 - Muž
2. Jakou navštěvuješ základní školu?

3. Kterou třídu navštěvuješ?
 - 8. třída
 - 9. třída
4. Do jakého věku jsi dítě dle zákona?
 - Do 12 let
 - Do 13 let
 - Do 18 let
 - Dokud studuje
5. V jakém věku máš nejvíce negativní vyjádření svůj názor u soudu (např. při rozvodovém řízení říci s jakým rodičem by si dítě žilo)?
 - Od té doby, co umím mluvit
 - Od 12 let
 - Od 13 let
 - Od 15 let
 - Od 18 let
6. Povinnost je nábo, co člověk musí udělat, jinak by mohl mít nějaký problém (např. uklízet, vynášet odpadky, vědět psa apod.) Máš nějaké povinnosti v rodině, ty jako dítě?
 - Ano
 - Ne – pokračuj otázkou číslo 9
7. Pokud ano, jaké to jsou? (Můžeš zaškrtnout více odpovědí)
 - Úklid
 - Pomoc se srovnávací
 - Vězení domácích mazlíčků
 - Odnos odpadků

• Jiné – napiš _____

8. Jak často plníš své povinnosti doma?
 - Jednou za měsíc
 - Jednou za týden
 - Dvakrát týdně
 - Více než dvakrát týdně
 - Jiná odpověď – napiš _____
9. Do kdy mají rodiče vyživovat povinnost vůči dítěti (tzn. musí dítěti zabezpečit jídlo, oblečení a další potřebné věci k životu)?
 - Do 15 let věku dítěte
 - Do 18 let věku dítěte
 - Dokud dítě studuje
 - Dokud žije s rodiči
 - Do doby, než je dítě schopno se samo žít
10. Komu náleží rodičovská odpovědnost?
 - Matce
 - Otci
 - Oběma rodičům
11. Pokud si začneš vydělávat a žiješ stále s rodiči. Mohou po tobě rodiče chytit peněžní příspěvek na chod domácnosti?
 - Ano, mohou v každém případě
 - Ano, ale jen pokud jsem starší 18 let
 - Ano, ale jen pokud už nestuduji
 - Ne, v žádném případě
12. Je povinnost rodičů dávat dětem kapesné?
 - Ano
 - Ne
13. Dostáváš od rodičů pravidelné kapesné?
 - Ano
 - Ne – pokračuj na otázku číslo 15

14. Pokud dostáváš kapesné, kolik je to přibližně korun týdně?

- Méně než 100 Kč
- 101 Kč – 200 Kč
- 201 Kč – 300 Kč
- 301 Kč – 400 Kč
- Nad 400 Kč

15. Pokud získáš nějaké jmění (např. něco zdědíš, vyhráš nebo vyděláš), rodiče mají povinnost se o něj starat. Mohou tyto peníze použít k tvé výživě nebo výživě svého sourozence?

- Ano
- Ne

16. Kdy rodiče mají povinnost ti jmění odevzdat?

- Dověšením zletlosti, tzn. v 18 letech
- V 15 letech
- Ve 12 letech
- Jiná možnost – uveď _____

17. Mohou od tebe rodiče požadovat přiměřenou odměnu za správu tvého jmění?

- Ano
- Ne

18. Povinnost rodičů jejit svým dětem příkladem. Máš pocit, že ti jdou rodiče příkladem?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy
- Spíše ne
- Ne, nikdy

19. Máš pocit, že rodiče tě podporují ve tvých zájmech?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy
- Spíše ne
- Ne, nikdy

20. Povinnosti dětí je dbát svých rodičů, tzn. poslouchat je, ctít a respektovat. Dbáš svých rodičů?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy
- Spíše ne
- Ne, nikdy

21. Má rodič právo tě trestat?

- Ano
- Ne

22. Trestají tě rodiče?

- Ano, často
- Občas
- Jen výjimečně
- Ne, nikdy – pokračuj otázkou číslo 24

23. Jakým způsobem tě rodiče trestají? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- Zakazem nějaké činnosti
- Musím více pomáhat
- Fyzickým trestem
- Jiným způsobem – napiš _____

24. Jako každý člověk máš určitá práva, jako je např. právo na život, na bezpečí, právo chodit do školy atd. K bys požádal o pomoc, pokud by ti někdo tyto práva narušoval? (Můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- Rodinu
- Příteli
- Školu
- Organizaci
- Nikomu bych to neřekl
- Jiná možnost – napiš _____

25. Znáš nějakou organizaci, která se zabývá právy dětí?

- Ano – jaká? _____
- Ne

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Vyplněný dotazník žáka 8. třídy základní školy

Milí žáci,

prosím Vás o vyplnění tohoto anonymního dotazníku, který obsahuje 25 otázek. Cílem dotazníku je zjistit odpovědi a postoje žáků 2. stupně vybraných základních škol týkající se práv a povinností dětí. Dotazník obsahuje otevřené a uzavřené otázky. Pokud není uvedeno jinak, prosím zakroužkujte jen jednu správnou odpověď.

1. Pohlaví
 - ☒ Žena
 - ☐ Muž
2. Jakou navštěvuješ základní školu?

28. MAŠ
3. Kterou třídu navštěvuješ?
 - ☒ 8. třída
 - ☐ 9. třída
4. Do jakého věku jsi dítě dle zákona?
 - ☐ Do 12 let
 - ☒ Do 15 let
 - ☐ Do 18 let
 - ☐ Dokud studuje
5. V jakém věku můžeš nejdříve vyjádřit svůj názor u soudu (např. při rozvodovém řízení tci s jakým rodičem by si dítě žilo)?
 - ☐ Od té doby, co umím mluvit
 - ☐ Od 12 let
 - ☒ Od 15 let
 - ☐ Od 18 let
6. Povinnost je něco, co člověk musí udělat, jinak by mohl mít nějaký potíh (např. uklízet, vytáhnout odpadky, věnovat psa apod.). Máš nějaké povinnosti v rodině, ty jako dítě?
 - ☒ Ano
 - ☐ Ne – pokračuj otázkou číslo 9
7. Pokud ano, jaké to jsou? (Můžeš zaškrtnout více odpovědí)
 - ☒ Uklízet
 - ☐ Pomoc se sourozenci
 - ☐ Vemčení domácích mazlíčků
 - ☐ Odvoz odpadků
8. Jak často píšeš své povinnosti doma?
 - ☐ Jiné – napiš _____
 - ☐ Jednou za měsíc
 - ☒ Jednou za týden
 - ☐ Dvakrát týdně
 - ☐ Více než dvakrát týdně
 - ☐ Jiná odpověď – napiš _____
9. Do kdy mají rodiče výchovné povinnosti vůči dítěti (tzn. musí dítěti zabezpečit jídlo, oblečení a další potřebné věci k životu)?
 - ☐ Do 15 let věku dítěte
 - ☒ Do 18 let věku dítěte
 - ☐ Dokud dítě studuje
 - ☐ Dokud žije s rodiči
 - ☐ Do doby, než je dítě schopno se samo žít
10. Komu náleží rodičovská odpovědnost?
 - ☐ Matce
 - ☐ Otci
 - ☒ Oběma rodičům
11. Pokud si začneš vydělávat a žiješ stále s rodiči. Mohou po tobě rodiče chtít peníze na příspěvek na chod domácnosti?
 - ☐ Ano, možnou v každém případě
 - ☒ Ano, ale jen pokud jsem starší 18 let
 - ☐ Ano, ale jen pokud už nestuduji
 - ☐ Ne, v žádném případě
12. Je povinnost rodičů dávat dětem kapesné?
 - ☐ Ano
 - ☒ Ne
13. Dostáváš od rodičů pravidelné kapesné?
 - ☒ Ano
 - ☐ Ne – pokračuj na otázku číslo 15

14. Pokud dostáváš kapsuče, kolik je to přibližně korun týdně?

- Méně než 100 Kč
- 101 Kč – 200 Kč
- 201 Kč – 300 Kč
- 301 Kč – 400 Kč
- Nad 400 Kč

15. Pokud získáš nějaké jmění (např. něco zdědíš, vyhraješ nebo vyděláš), rodiče mají povinnost se o něj starat.

Mohou tyto peníze použít k tvoji výživě nebo věcné sourozence?

- Ano
- Ne

16. Kdy rodiče mají povinnost ti jmění odevzdat?

- Dověřením zletilosti, tzn. v 18 letech
- V 15 letech
- Ve 12 letech
- Jiná možnost – uveď _____

17. Mohou od tebe rodiče požadovat přiměřenou odměnu za správu tvého jmění?

- Ano
- Ne

18. Povinnost rodičů je jít svým dětem příkladem. Máš pocit, že ti jdou rodiče příkladem?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy
- Spíše ne
- Ne, nikdy

19. Máš pocit, že rodiče tě podporují ve tvých zájmech?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy
- Spíše ne
- Ne, nikdy

20. Povinností dětí je dbát svých rodičů, tzn. poslouchat je, cítit a respektovat. Děláš svých rodičů?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy
- Spíše ne
- Ne, nikdy

21. Má rodič právo tě trestat?

- Ano
- Ne

22. Trestají tě rodiče?

- Ano, často
- Občas
- Jen výjimečně
- Ne, nikdy – pokračuj otázkou číslo 24

23. Jakým způsobem tě rodiče trestají? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- Zakazem nějaké činnosti
- Musím více pomáhat
- Fyzickým trestem
- Jiným způsobem – napiš _____

24. Jako každý člověk máš určitá práva, jako je např. právo na život, na bezpečí, právo chodit do školy atd. Koho bys požádal o pomoc, pokud by ti někdo tyto práva narušoval? (Můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- Rodinu
- Přátelé
- Škola
- Organizaci
- Nikomu bych to neřekl
- Jiná možnost – napiš _____

25. Znáš nějakou organizaci, která se zabývá právem dětí?

- Ano – Jaka?
- Ne

Děkují za vyplnění dotazníku.

Vyplněný dotazník žáka 9. třídy základní školy

Milí žáci,

prosím Vás o vyplnění tohoto anonymního dotazníku, který obsahuje 25 otázek. Cílem dotazníku je zjistit odpovědi a postoje žáků 2. stupně vybraných základních škol týkající se práv a povinností dětí. Dotazník obsahuje otevřené a uzavřené otázky. Pokud není uvedeno jinak, prosím zakroužkujte jen jednu správnou odpověď.

1. Pohlaví

- ☒ Žena
- ☐ Muž

2. Jakou navštěvuješ základní školu?

28.16.1 Pyšely

3. Kterou třídu navštěvuješ?

- ☐ 8. třída
- ☒ 9. třída

4. Do jakého věku jsi dítě dle zákona?

- ☐ Do 12 let
- ☐ Do 15 let
- ☒ Do 18 let
- ☐ Dokud studuje

5. V jakém věku můžeš nejdříve vyjádřit svůj názor soudu (např. při rozvodovém řízení říci s jakým rodičem by si dítě žilo)?

- ☐ Od té doby, co umím mluvit
- ☐ Od 12 let
- ☒ Od 15 let
- ☐ Od 18 let

6. Povinnost je něco, co člověk musí udělat, jinak by mohl mít nějaký potíže (např. akcí, vyšetřování, venčit psa apod.). Máš nějaké povinnosti v rodině, ty jako dítě?

- ☒ Ano
- ☐ Ne – pokračuj otázkou číslo 9

7. Pokud ano, jaké to jsou? (Můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- ☒ Úklid
- ☐ Pomoc se svačinkami
- ☐ Vedení domácích mazlíčků
- ☐ Odnoš odpadků

- ☐ Jiné – napiš _____

8. Jak často plníš své povinnosti doma?

- ☒ Jednou za měsíc
- ☐ Jednou za týden
- ☐ Dvakrát týdně
- ☐ Více než dvakrát týdně
- ☐ Jiná odpověď – napiš _____

9. Do kdy mají rodiče vyživovací povinnost vůči dítěti (zn. musí dítě zabezpečit jídlo, obléčení a další potřebné věci k životu)?

- ☐ Do 15 let věku dítěte
- ☒ Do 18 let věku dítěte
- ☐ Dokud dítě studuje
- ☒ Dokud žije s rodiči
- ☐ Do doby, než je dítě schopno se samo žít

10. Komu náleží rodičovská odpovědnost?

- ☐ Matce
- ☐ Otci
- ☒ Oběma rodičům

11. Pokud si začneš vydělávat a žiješ s dalšími rodíči. Mohou po tobě rodiče chtít peníze například na chod domácnosti?

- ☒ Ano, mohou v každém případě
- ☐ Ano, ale jen pokud jsem starší 18let
- ☐ Ano, ale jen pokud už nestuduji
- ☐ Ne, v žádném případě

12. Je povinností rodičů dávat dětem kapesné?

- ☐ Ano
- ☒ Ne

13. Dostáváš od rodičů pravidelné kapesné?

- ☒ Ano
- ☐ Ne – pokračuj na otázku číslo 15

14. Pokud dostáváš kapesné, kolik je to přibližně korun týdně?

- ☐ Méně než 100 Kč

- 10 Kč – 200 Kč
- 201 Kč – 300 Kč
- 301 Kč – 400 Kč
- Nad 400 Kč

15. Pokud získáš nějaké jmění (např. něco zdědíš, vyhráš nebo vyděláš), rodiče mají povinnost se o něj starat. Mohou tyto peníze použít k tvoji výživě nebo výživě tvého sourozence?

- Ano
- Ne

16. Kdy rodiče mají povinnost ti jmení odevzdat?

- Dověstaním zletlosti, tzn. v 18 letech
- V 15 letech
- Ve 12 letech
- Jiná možnost – uveď _____

17. Mohou od tebe rodiče požadovat přiměřenou odměnu za správu tvého jmění?

- Ano
- Ne

18. Povinnost rodičů je již svým dětem příkladem. Máš pocit, že ti jdou rodiče příkladem?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy
- Spíše ne
- Ne, nikdy

19. Máš pocit, že rodiče tě podporují ve tvých zájmech?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy
- Spíše ne
- Ne, nikdy

20. Povinnosti dětí je dílem svých rodičů, tzn. poslušností je, cítit a respektovat. Dáš svých rodičů?

- Ano, vždy
- Spíše ano
- Někdy

- Spíše ne
- Ne, nikdy

21. Má rodič právo tě trestat?

- Ano
- Ne

22. Trestají tě rodiče?

- Ano, často
- Občas

• Jen výjimečně

• Ne, nikdy – pokračuj otázkou číslo 24

23. Jakým způsobem tě rodiče trestají? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- Zlazen nějaké věci
- Musím více pomáhat
- Fyzickým trestem
- Jiným způsobem – napiš _____

24. Jako každý člověk máš určitá práva, jako je např. právo na život, na bezpečí, právo chodit do školy atd. Koho bys požádal o pomoc, pokud by ti někdo tyto práva narušoval? (Můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- Rodinu
- Příteli
- Školu
- Organizaci
- Nikomu bych to neřekl
- Jiná možnost – napiš _____

25. Znáš nějakou organizaci, která se zabývá právem dětí?

- Ano – jaká? _____
- Ne

Děkuji za vyplnění dotazníku.